

Türkiye-AB İlişkisinin Müslüman Dünyadaki Yansımaları

TÜRKİYE-AB İLİŞKİSİNİN MÜSLÜMAN DÜNYADAKİ YANSIMALARI

TÜRKİYE-AB İLİŞKİSİNİN MÜSLÜMAN DÜNYADAKİ YANSIMALARI

Açık Toplum Vakfı

1. Baskı

Temmuz 2009, İstanbul

ISBN 978-605-5659-03-5

Cevdet Paşa Cad. Mercan Apt.

No. 85/11, Bebek, 34342, İstanbul-TURKEY

Tel: +90 212 287 99 86

+90 212 287 99 75

www.aciktoplumvakfi.org.tr

info@aciktoplumvakfi.org.tr

Editörler: Hakan Altınay, Gökçe Tüylüoğlu, Gülgün Küçükören

Çevirmenler: Arapların Gözüyle Türkiye'nin Avrupa Birliğine Üyeliği,

Arap Basınından Okumalar : Ahmet Hamdi Yıldırım (Arapça'dan)

Türkiye'nin Avrupa Birliği Arayışı Pakistanlı ve Hintli Müslümanların

Perspektifleri : Zuhâl Bilgin (İngilizce'den)

Tasarım: Rauf Kösemen, Myra

Sayfa Tasarımı: Myra

Baskı:

Artpres Matbaacılık Nato Cad. No:2 K:5

Seyrantepe- İstanbul Tel:0212 278 80 76

Bu kitapta yer alan görüşler yazarlara aittir.

GİRİŞ

Hakan Altınay

Açık Toplum Vakfı Genel Sekreteri

Avrupa Birliği - Türkiye ilişkileri sadece Avrupa ve Türkiye’de takip edilmiyor. Müslüman dünya da bu süregiden ilişkinin dikkatli bir takipçisi haline gelmiş durumda. Bu yayınıımızda, El Cezire Televizyonu’nun Türkiye Temsilcisi Yusuf El Şerif ve Kocaeli Üniversitesi Öğretim Üyesi Samir Salha, AB – Türkiye ilişkilerinin Arap medyasında nasıl ele alındığını aktarıyor; Pakistan’daki Lahor Üniversitesi’nden Resul Bakhsh Rais ise Güney Asya’daki tartışmaları değerlendiriyor. Her iki makale de Müslüman dünyanın, Avrupa modernitesinin büyük, açık, kapsayıcı, bütünleştirici ve liyakata dayanan bir proje mi; dar kafalı, kapalı, dışlayıcı, ayrıştırıcı ve keyfi bir proje mi olduğuna karar vermesinde, Türkiye’nin AB deneyiminin belirleyici olacağını gösteriyor. Doğal olarak bu kararın nasıl şekilleneceği hepimizi çok yakından ilgilendiriyor.

Türkiye’nin AB üyeliğine uygunluğu AB liderleri tarafından 1989, 1999 ve 2004 yıllarında oybirliği ile onaylanmış durumda. Avrupa Birliği, 2005 yılında, yine oybirliğiyle Türkiye ile müzakerelere başlamaya ve bu müzakerelerin ortak amacının Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyeliği olduğuna karar verdi. Öte yandan, o zamandan bu yana, Türkiye’nin uygunluğunu tartışmaya açmak ve bu müzakerelerin çerçevesini değiştirme yönünde ısrarlı çabalar sergilendi. Bu görüşlerin yandaşlarının “*Türkiye-AB İlişkisinin Müslüman Dünyada Yansıması*” başlıklı bu çalışmada ortaya koyulan bilgileri ve tespitleri gözden geçirmesinde yarar var.

Eğer Avrupa Birliği, Türkiye ile müzakereleri keyfi bir şekilde askıya alırsa, sadece Türk kamuoyu değil, daha büyük ve daha kritik bir izleyici grubu da Avrupa Birliği hakkında son derece olumsuz bir yargıya varacaktır. Filistin meselesinin Müslüman dünyanın ABD’yi algıladığı ana prizma olduğu gibi; Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye karşı tavrı da, Müslüman dünyanın Avrupa Birliği’ni değerlendirdiği ana prizmaya dönüşebilir. İlgili bütün tarafların bu konunun gerektirdiği ilgi ve itina ile hareket etmesi gerekmekte.

ARAPLARIN GÖZÜYLE TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİĞİ: ARAP BASININDAN OKUMALAR

Yusuf El Şerif

El Cezire Türkiye Temsilcisi

Samir Salha

Kocaeli Üniversitesi

Giriş

Araplar ile Türkler arasındaki siyasi ve sosyal ilişkilerin kesilmesi Birinci Dünya Savaşı’nın ardından başlar. Araplar’ın pek çoğu modern Türkiye’nin kurucusu olan Atatürk’ün, Türkiye’nin yönünü Batı’ya çevirmekle, dolayısıyla da yeni devlet şeklini oluşturmada çıkardığı kanun ve nizamlarla Türkiye’yi ait olduğu varsayılan İslam ve Arap havzasından uzaklaştırdığını düşünmektedir. Türkiye’nin batı ile entegrasyonunun ve Avrupa Birliği’ne katılmasının Arap basınında geleneksel olarak eleştirilmesinin ardında yatan temel neden budur.

Araplar’da yaygın olan bir diğer kanaate göre de, bir zamanlar kendilerinden; dini, sosyal ve siyasal yapılarından bir parça olan Türkiye’nin, kanun ve nizamlarını değiştirerek, Arap alfabesini bırakıp Latin alfabesine geçerek Batı ile entegrasyon sağlaması da aslında mümkün değildi.

Elinizdeki çalışmanın temel hedefi, Türkiye – Avrupa ilişkilerinde, 1959 yılında Avrupa Ortak Pazarı’na yaptığı üyelik talebi ile başlayan ve günümüze kadar gelen köklü dönüşümleri Arap dünyasının bakış açısından masaya yatırmak sureti ile Türkiye – Avrupa ilişkilerinde girilen yeni virajlara verilen tepkilerin anlaşılmasına katkıda bulunmak ve ilişkilerin gelecekte kazanacağı boyutları kestirmeye çalışmaktır.

Rapor özet bir şekilde Türkiye’nin AB üyeliğine, Arap dünyasının buna yönelik bakış açısında meydana gelen köklü değişime, bunun sebeplerine ve dönemeçlerine ışık tutmaya çalışmaktadır.

Tarihi Arka Plan

Türkiye - Avrupa ilişkileri veya Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği ve Arap dünyasının buna bakışı ve tutumlarında gösterdikleri dönüşüm aşamaları konularına girmeden önce Türk - Arap ilişkilerinden, bu ilişkilerde egemen olan tarihi ve siyasi etkenlerden ve bu ilişkilerde son zamanlarda meydana gelen dönüşümler ve bunların sebeplerinden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Bu süreçte en önemli dönüm noktası 2002'de Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara gelmesi olmuştur. AKP'nin iktidara gelmesi ile Türkiye'nin son yıllarda Arap devletleri ile siyasi düzeyde çok ciddi ve açık bir yakınlaşma çabası içinde olduğunu görüyoruz. Bu konuda çalışan Arap uzmanların çoğunun ifadesine göre, bu dönemde Arap - Türk ilişkilerinde her seviyede iyileşmeler görülmüştür. AKP, Türkiye'nin birçok sorun ve konudaki tezlerini, siyasetini ve duruşunu desteklemek üzere Arap dünyasından güç almayı başarmıştır.

AKP hükümetinin AB üyeliği hedefi Arapların çoğunun Avrupa Birliği'ne bakışını değiştirerek, AB'yi İslam ümmetinin aleyhine çalışan Batılı Hıristiyan bir kulüp olarak nitelemekten vazgeçirmiş ve demokratik bir toplum olduğu düşüncesini benimsemelerini sağlamıştır. Avrupa reformlarının Türkiye'de uygulamaya koyulması sayesinde demokrasi alanı genişlemiş ve İslamcı akımdan gelen bir parti iktidara gelebilmiştir. Türkiye'nin hayata geçirdiği Avrupa Birliği reformları, ülkenin AB ile olan ilişkileri genel anlamı ile Arap dünyasındaki ve İslam kamuoyundaki algılanışına olumlu etkiler yapmıştır diyebiliriz.

Bu süreci en başından değerlendirmemiz gerekirse, Türkiye yirmili yıllardan beri her alanda derinlemesine bir Batılılaşma hamlesine gömülmüş durumdadır. Hatta 1923'den bu yana Türkler'in birçoğuna göre, Batı seçeneği alternatifsiz hale gelmiştir diyebiliriz. Bu yöneliş, değiştirilmesi neredeyse imkânsız bir ideoloji halini almış bulunmaktadır. Peş peşe gelen Türk hükümetleri idari, siyasi, iktisadi ve sosyal kurumlarını Batı toplumlarından ilham alarak oluşturma çabası içinde olmuşlardır.

Dahası İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye, Sovyetler Birliği'ne karşı Batı'nın merkez güçlerinden biri haline gelmiştir. Bu gayeye bağlı olarak da bu dönemde oluşan bir çok Batılı örgüte katılmayı da seçmiştir. Bu tercihin birden çok sebebi vardır. Bu sebeplerin başında, Mısırlı araştırmacı Ali Mohafaza'ya göre, komşusu Sovyetler'in Türkiye'ye karşı iştahı ve politikaları gelmektedir.

Ellili yılların başlarında Türkiye, Batılı ve Avrupa'ya yönelik politikalarında hiç de azımsanmayacak bir aşama kat etmişti. Bunlar o dönemde var olan bir çok sözleşmeye, anlaşmaya ve kampa katılması sureti ile ortaya çıkmıştır. Özetle, Lübnanlı araştırmacı ve Türkiye masası uzmanı Mohammed Nouredine'in ifade ettiği gibi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye Batılılaşma projesini gerçekleştirmek için altın bir fırsat yakalamıştı. Ve Türkiye birçok Batılı Avrupalı kampa üye olmasını Batılılaşma projesinin bir devamı olarak görmüştü.

Türkiye Kuzey Atlantik Pakti'na 1952 yılının Nisan ayında, Bağdat Pakti'na 1955 yılında ve Cento'ya da 1959 yılında katılmıştır. Sonrasında Avrupa konusunu sürekli amaçlarının ve hayati konularının başında gören Türkiye, bütün ayrışmalara rağmen 1959 yılının Haziran ayında Avrupa Ortak Pazarı'na üyelik başvurusunda bulunmuştur. Bu noktada Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılmasının gerekliliğini ve bunun sonucunda, özellikle de iktisadi ve stratejik açıdan kazançlı çıkacağını herkes görmüştür.

Türkiye'nin, siyasi elitinin ve hatta askeri elitinin de kabul ettiği Avrupa seçeneğine bu yöneliş hiç yoktan ortaya çıkmamıştır; Mısırlı yazar Fahmi Howeydi'nin ifade ettiği gibi, Cumhuriyetin başlangıcında Atatürk'ün net bir şekilde ortaya koymuş olduğu tercihe ve belirli bir konuma dayanmaktadır. Atatürk şöyle demişti: "Yeni Türk neslinin yetiştirilmesi gereken medeniyet, içerik ve şekil bakımından Avrupa medeniyetidir. Çünkü ortada tek bir medeniyet vardır. O da Avrupa medeniyetidir. Lider olan medeniyet budur. Güce ulaştırın ve doğaya egemenliği sağlayan medeniyet budur. Dünya uluslarının hepsi, kendilerine hayat hakkı ve itibar sağlamak için Avrupa medeniyetinden ilham almaya mecburdurlar".

Türkiye, Avrupa projesine katılma arzusunu ellili yılların başında ortaya koymuştur. 1959 yılının Temmuz ayında tarihi bir fırsat olarak gördüğü Roma Sözleşmesi'nden sonra hızlı bir şekilde üyelik başvurusunda bulunmuştur. Bu anlaşma tam üyelik yolunda her iki taraf için yeni bir aşama anlamına geliyordu. Ancak görüldü ki, bu anlaşmalar uzun yıllar boyunca kağıt üzerinde kalmaktan öteye geçememiş, iki tarafı da memnun eden ve yeni bir işbirliği sayfası açmaya cesaretlendiren pratik, elle tutulabilir hiçbir ilerleme sağlayamamıştır.

Ancak 1987 yılı donmuş olan ilişkiler için yeni bir fırsat olmuştur. Bunun peşi sıra 1995 yılında gümrük birliği anlaşması yapılmıştır ki, o dönem için iki taraf arasındaki ilişkiler sürecinin en belirgin tarihi adımı olarak değerlendirilmiştir.

1999 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği Türkiye'nin üyeliğe adaylığını resmen kabul etmiştir. Üyelik görüşmeleri de ancak 2005 yılında başlayabilmiştir.

AB - Türkiye ilişkileri sürecine genel olarak bakıldığında şu gerçeği görmek gerekiyor: Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği konusu, hala hem Avrupalılar hem de Türkler arasında bir tartışma konusudur. Her iki taraftan da destekleyenler vardır, bunlar Ankara'nın, Avrupa ile İslam alemi arasında yakınlaşma ve diyalog için önemli bir köprü olduğunu kabul etmektedirler. Diğer yandan karşı çıkanlar ise bunun Avrupa Birliği projesine olumsuz etkilerinin olacağı uyarısını yapmaktadır. Burada bir gerçeği kabul etmemiz gerekir ki, Türkiye ile olan görüşmeler aday ülkeler arasında şimdiye kadar yapılan görüşmelerin en zor olanıdır. Bunun birçok sebebi olmakla beraber, en önemlisi Avrupa kamuoyunun Türkiye'nin Avrupa kulübüne girmesine karşı gösterdiği güçlü muhalefettir.

Geleneksel Arap Algısı

Türkiye seksenli yıllarda Arap gazete sayfalarında veya siyasi tartışma programlarında her zaman baş köşede yer almıyordu. Bu dönemde Arapların Türkiye ile ilgili hafızasının büyük kısmını İstanbul'a yaptıkları turistik ziyaretler oluşturuyordu. Arap gazetelerinde Türkiye ile ilgili bu dönemde çıkan siyasi haberlerin çoğu askeri darbelerden veya eski Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in açıklamaları, PKK'nın saldırıları, Kıbrıs sorunu ile ilgili konulardan ibaretti.

Ancak 1987 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik adaylığı için yaptığı başvuru Arap dünyasında beklenmedik bir olay olmuştı. Gerçi bu çevreler Türkiye'nin Batılı eğilimler taşıdığını, Kuzey Atlantik Paktı'nın üyesi olduğunu ve laik Batılı bir sisteme sahip bulunduğunu biliyorlardı. Belki de bu şaşırmasığın sebebi bir kısım Araplar'ın, Türkiye'nin Avrupa'nın bir parçası olabileceğini kabul edememelerinden kaynaklanıyordu.

Buradaki bir etken de, Arap tarafının Avrupa Birliği'nin tabiatını anlamamış olmasıdır. Avrupa Birliği kavramı, her ne kadar bazı Araplar tarafından tanımı yapılırsa ve bilinse bile Araplar için henüz yeni bir kavramdı. Bu kavrama dair bilgilerini Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan sürecini takip ederken pekiştirmişlerdir. Yaygın olan inanış Avrupa Birliği'nin bir Hıristiyan kulübü olduğu idi. Bu yüzden, modern Türkiye 1923'te

kuruluşundan itibaren yüzünü Batı'ya dönmüş olmasına rağmen, Avrupa Birliği'ne katılma çabası biraz garip karşılanmıştı.

Araplar'ın çoğuna göre, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılması sadece hukuki sistemini değiştirmeyecek, Türk kültür ve kimliğinde de değişimler gerektirecekti. Yani Arap dünyasına göre AB üyeliği Türkiye'nin Hıristiyan kültürünü kabul etmesi anlamına gelmekteydi ve tabiiyle bu mümkün değildi. Arap solcularından çok azı AB'ye yönelik adımı anlayabilmiş ve aslında bunun Türkiye'nin eskiye uzanan Batılılaşma eğiliminin doğal bir uzantısı olduğunu; Atatürk medeni kanunlarının başlattığı sürecin bir devamı olduğunu görebilmiştir. Türkiye uzmanı olan Arap yazar ve yorumcular ise, yoğun bir şekilde Türkiye'nin ikili kimliğini vurgulamayı tercih etti. Onlara göre, Türkiye Müslüman bir ülkeydi, ancak Batı tarzı katı bir laik sistem tarafından yönetilmekteydi. Buradaki ikilem Arap tarafının Müslüman bir halkın Batılı laik bir sistemle entegrasyonunu veya birlikte yaşamasını imkansız görmesinden kaynaklanmaktadır.

Burada şunu hatırlatmak gerekir ki, Türkiye ile Arap dünyası ilişkileri 1980'li ve 90'lı yıllarda gerçek bir kriz sürecinden geçiyordu. Bu da genel olarak yazarların ve gazetecilerin Türkiye'ye yönelik yorumlarına yansımaktaydı. Türkiye'nin Dicle ve Fırat sularını, Irak ve Suriye ile paylaşımı ile ilgili sorunlar; İsrail ile imzalanan askeri eğitim ve işbirliği anlaşmaları, Kürt sorunuyla da birleşince, Türkiye hedef tahtası haline gelmiş ve suçlamalara maruz kalmıştı.

Bu dönemde Türkiye'nin siyaseti hakkında nerdeyse tek bir olumlu yorum görülmemekteydi. Şüphesiz bu dönemde Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan sorunlu ilişkileri, Arap gazeteci ve yorumculara Türkiye'nin siyasetini en ağır ifadelerle tenkit edebilmeleri için yeni bir ilham kaynağı olmuştu. Bu dönemde, İslamcısı olsun, milliyetçisi veya solcusu olsun Araplar'ın hiçbiri Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma düşüncesini desteklememiştir. Bu durum yaklaşık on yıl sonra değişti; aşağıda göreceğimiz gibi, Türk Arap ilişkileri düzeldikten sonra tam tersine döndü.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin İktidara Gelişi

Adalet ve Kalkınma Partisi 2002 Kasım genel seçimlerinde iktidara geldi. O dönemde Arap basını henüz bu partinin özelliklerini ve görüntüsünü tam olarak bilemiyordu. Çünkü Amerika'nın Irak'a karşı açmış olduğu

savaş o dönemde Arap basınındaki bütün haberlere ve yorumlara hâkim olmuştu. Her ne kadar Arap basınının Adalet ve Kalkınma Partisi'ne dair bir yargıya varması hayli uzun bir süre almış ise de, birkaç sene sonra, Adalet ve Kalkınma Partisi'ne ilişkin Arap basınındaki kanaatler bütünüyle değişmiştir.

“Türkiye'nin kaderine bakın ki, aidiyeti havada asılı kalmıştır. Doğuyu reddetmekte, Batıdan ise kabul görmemektedir. Bu durumda iki taraf

arasında yersiz kalmıştır. Ne kendi evine yerleşebilmiş ne de komşusunda kalabilmiştir. Avrupa devletlerinin âdetleri ve Kopenhag kriterlerine göre Batı gayr-i meşru bir ilişki yaşamak arzusunda olup, yakın bir gelecekte resmi nikâh kıyma niyetinde değildir.

Türkler altı asır boyunca Avrupa'yı ürperten bir kâbus olmuştu. Sonra devran döndü, Avrupa Türklerin rüyalarını süsler hale geldi. Ve bu rüyaların gerçekleşmesi için türküler yakmaya başladılar. İşte asırlar boyu Avrupa uygarlığını “sevimsiz düşman” olarak gören bir devlet, şimdi süslenip püslenip o uygarlığın bir parçası olmak için çırpınmaktadır”.

Seçim Darbesinin Ardından Türkiye, Fahmi Howeydi, eş-Şarku'l-Evsat, 23 Aralık 2002

Bir noktadan sonra bütün Arap basını Adalet ve Kalkınma Partisi'ne takdirle ve ilgiyle bakmaya başlamış ve bu partiyi bölgedeki siyaset için başarılı bir örnek olarak kabul etmişti. Arap basınının bu yargıya varmasının gecikmesi bir çok sebebe bağlıdır. En önemli sebep, Arap basınının Adalet ve Kalkınma Partisi'nin de, Refah Partisi gibi bir İslami parti olduğuna dair kanaatidir. Bu kanaatin değişmesi zaman almıştır. İkinci sebep, Arap medyasının bir bölümünün, Refah Partisi'nde olduğu gibi bu yeni siyasi deneyimin ordu tarafından bitirileceğine dair şüpheleridir. Üçüncüsü ise, bu partinin bir yandan Amerika ile diğer yandan da Avrupa Birliği ile olan çelişkili ilişkisidir. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin İslami arka planının Avrupa Birliği ile ilişki kurmasına engel olacağı varsayıldı. Burada şuna da değinmek gerekiyor ki, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Türkiye'nin istikrarını temin, ekonomisini düzeltme, demokrasi ve insan hakları ile ilgili konularda Kopenhag kriterlerini yerine getirdikten sonra Avrupa Birliği ile üyelik görüşmelerine başlaması, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin politikalarını destekleyen ve yanında yer alan genel bir Arap kamuoyunun oluşmasında önemli rol oynamış hususlardır. 2002 Kasım seçimlerinden başarı ile çıkan Adalet ve Kalkınma Partisi ile ilgili yorum yapan nadir makalelerden biri İslami cemaatler uzmanı Yazar Hazim Saaghiyah'ın el-Hayat gazetesindeki yazısıdır:

“Erdogan ve Gül, Abdulrahman Wahid’in Endonezya’da iktidara geldikten sonra düşündürdüklerini düşündürmektedir. Her ikisi de demokrasiden ve İslam’dan bahsetmektedirler. Bize de, Avrupa’daki Hıristiyan demokrasiler ayarında İslami bir demokrasinin de kurulabileceğine dair konuşma imkanı vermişlerdir”.

Hazim Saaghiyah, el-Hayat gazetesi, 20 Kasım 2002

Diğer yandan Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidara gelir gelmez karşı karşıya kaldığı Irak’ın işgali ile imtihanı, bunun sonucu ortaya çıkan, sanki Adalet ve Kalkınma Partisi’nin, Türkiye topraklarını Amerika’ya açmak için Amerika ile para pazarlığı yaptığı izlenimi, ardından, Irak’a doğru yönelen Amerikan ordusunun Türkiye topraklarından geçişinin sağlanması için hükümetin parlamentodan istediği iznin parlamentodan çıkmaması ancak sonrasında bunun yerine Türk hava sahasının Amerikan uçaklarına açılması kararının alınması, Arap basınında Adalet ve Kalkınma Partisi ile ilgili çelişkili intibalar bırakmıştır. Bu durum ancak çok sonraları netleşebilmiştir.

“Amerikalıları en fazla kızdıran, arzularına muhalif tek kararın, bölgedeki tek demokratik rejime sahip olan ülkeden gelmesidir. Bu durum Amerikalılar için çok kötü bir göstergedir. Zira bölgeye ihraç etmeye çalıştıkları demokrasi, aleyhlerine kullanılan bir silaha dönüşmüştür”.

Rashed Khashana, Yeni Bağdat Paktının Sütunları, el-Hayat, 6 Mart 2003.

“Türk parlamentosu vicdanının sesine kulak vermiştir. Ve Amerika’nın hibe ve borç olmak üzere sunmuş olduğu 26 milyarlık rüşveti reddetmiştir. Böylece de ülkesinin Amerika ile ilişkilerini gerçek bir krize sürüklemiştir. Bu durum Türk parlamentosu ve üyeleri adına takdirle karşılanacak bir durum olup demokrasi kurallarının ve kamuoyuna saygının en basit göstergesidir. Türk kamuoyunun büyük çoğunluğu Amerika’nın Irak’a saldırısına karşıydı. Türk parlamentosu, Amerika’nın Irak’a saldırısını gizli veya aşikâr destekleyen birçok Arap parlamentosuna ve hükümetine ahlak ve doğruluk dersi veriyordu. Arap halklarının Türkiye’nin ve halkının bu asil duruşunu her zaman takdirle ve minnetle anacağı muhakkaktır”.

Quds al-Arabi, 4 Mart 2003.

Adalet ve Kalkınma Partisi’nin görüntü ve pozisyonlarının Arap basınında netleşmesi, ancak iktidara gelmesinin ardından geçen bir kaç yılda; iç ve dış işlerle ilgili bir çok alandaki politikalarının ve tercihlerinin ortaya çıkması ile yavaş yavaş olmuştur. Ancak bu dönemde Arapların makaleleri Adalet ve Kalkınma Partisi’nin deneyiminden ve iktidara gelmesinden açıklık ve olumlulukla bahsetmeye başlamıştır. Bazı yazarlar ise özellikle beklemeyi tercih etmiş, partinin iktidarda kalma gücünü gözlemiş ve hükümetin

ordu tarafından alaşağı edilmeyeceğinden emin oluncaya kadar da görüş belirtmemiştir.

2007 seçimlerini partinin yeniden ve daha yüksek bir oy oranı ile kazanıp iktidarını sağlamlaştırmasından sonra yorumlar daha çok ve güçlü bir şekilde gelmeye başladı. Bunda partinin dış politikada Arap dünyasına açılması, Avrupa Birliği ile ilişki kurmadaki başarısı ve siyasi reformları uygulaması da önemli etkenler oldu.

Ancak en önemlisi, partinin süratle kendisinin İslami, dini bir parti olmadığını, herkese açık politik bir parti olduğunu deklare etmesi ve parlamento sandalyelerini sadece İslamcılara ve dindarlara tahsis etmemesi, yani iktidar ve politikada İslamcılar dışındaki kesimle de diyalogu ve katılımı kabul etmesidir. Bütün bu etkenler Arap medyasının, özellikle de İslami medyanın desteğinin kazanılmasında önemli rol oynamıştır. Partinin deneyimi önemli görülmüş, Arap dünyası için ümit verici önemli bir başarı öyküsü olarak nitelenmiştir. Ayrıca bölgedeki İslami partilere de önemli dersler vereceği ön görülmüştür. Bu bağlamda bazı örnek yorumlar verebiliriz. Bunların çoğu Arap dünyasındaki İslamcı gazeteci ve gözlemciler tarafından kaleme alınmış yorumlardır.

“Herhangi bir İslam ülkesinde İslamcıların iktidarın zirvesine gelmesine müsaade etmeyen Batı bile Türkiye örneğinde çaresiz kalmıştır. Zira Türkiye’deki İslami deneyim akılcı politikası sayesinde diğer İslam ülkelerinde yapılamayanı yaptı ve İslam ile demokrasiyi birleştirdi. Türkiye’nin zıtları birleştiren bir ülke olarak örnek alınmasında şaşılacak bir yan yoktur. Türkiye zaten Asya ile Avrupa’yı cem etmiştir”.

Mahmud al-Mubarak - Ilaf – 2007

“Bu seçimlerin önemini daha da artıran bir başka husus ise, modern Türkiye tarihi açısından çok hassas bir dönemde yapılıyor olmasıdır. Bu dönem, Türk siyasi tarihinde benzeri görülmemiş özellikler taşımaktadır. Bunların en belirginini ise, İslami kökleri olan bir partinin, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin 2002 yılının sonundan beri iktidarda olmasıdır.

Bu seçimlerin önemini sadece bu şekilde yorumlamak da yeterli değildir. Bunun yanı sıra, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidara gelmeden önce Türkiye’de değişimi öngören bir reform projesine sahip olduğunu ve bu projenin, Türkiye’nin hem bölgesel hem de dünya ölçeğindeki yerini ve konumunu yeniden oluşturmaya yönelik olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Bu yeni uluslararası politikanın temeli çok taraflılıktır. Türkiye artık diğer ülkeleri arka planda bırakıp tek bir ülke ile, veya diğer eksenleri geri plana atıp tek bir eksenle iyi ilişkiler kurmakla yetinmeyecektir.

Bu seçimlerin en büyük galibi hiç şüphe yok ki, demokratik rejimdir. Demokratik rejim her geçen gün güçlenmekte ve bu rejimde, kışkırtmalar veya elçilikler değil, halkın kendisi iktidarın ve toplumdaki değişimin tek kaynağı haline gelmektedir. 'Darısı bizim, Arap toplumlarının başına,' demek istiyoruz. Bu toplumların kimisinde parlamentoların ömrü henüz bir yıllıktır. Veya parlamento bulunsa bile, ülkeye ilişkin idari konular parlamento hariç her yerde konuşulmakta ve kararlar alınmakta, parlamentolarında ise bu konular hiç gündeme gelmemektedir."

Mohamed Nour El-Dine – el-Halic/Körfez - 2007 Türkiye ve Avrupa Birliği

2004 Süreci ve Avrupa Birliği'nin Türkiye ile Müzakereleri Başlatma Kararı

Türkiye, 2002 Dünya Kupası'nda üçüncülüğü elde etmesi ile Arap dünyasının dikkatlerini ve ilgisini üzerine çekmişti. Bu uluslararası müsabakada İslam dünyasını temsil ettiği için Arap kamuoyunun Türkiye'yi ve futbolcularını desteklediği herkesçe bilinmektedir. Bu noktada Araplar Türk futbolunun ulaştığı bu seviyeye ilişkin şaşkınlıklarını gizlememişlerdir. Ancak Türkiye'nin 17 Aralık 2004 Brüksel zirvesinde elde etmiş olduğu başarı daha önemli ve büyüktü. Bütün İslam dünyasının gözlerini Türkiye'ye ve Avrupa Birliği'ne çevirmesine sebep oldu. Uzun yıllardır üyelik bekleyen Türkiye'nin üyeliğinin Avrupa Birliği tarafından kabul edileceği konuşulmaya başlanınca Arap ve İslam medyası bu zirveye benzeri görülmemiş bir çıkarma yaptı. Takriben 200 basın görevlisi olayları yakından izlemek için zirveye katıldı. Şunu da belirtmek gerekir ki, Arap basını bu olayla daha öncesinden ilgilenmeye başlamış ve batıya mesajlar göndererek, Avrupa Birliği'ni müttefiki Türkiye'yi ikinci bir kez yüz üstü bırakmasına karşı da uyarmıştır. Çünkü bu durumun özelde Arap genelde ise bütün İslam dünyasına olumsuz etkileri olacaktı. Nitekim 2001-2004 yılları arasında İslam ve Arap dünyasının karşı karşıya kaldığı siyasi ve toplumsal şartlar çok güçlü. Başta 11 Eylül olayları batıda Müslümanlara karşı bir nefret uyandırmıştı. Batı, Müslümanları terörizm ile suçlamaktaydı. Diğer yandan İsrail, Arap barış planını reddetmiş, Batı Şeria'da Cenin Filistin kampına saldırmış ve Başkan Yaser Arafat'ı kuşatma altına almıştı. Amerika Irak'ı işgal etmiş ve Afganistan ve Irak'ta sivil halk öldürülmüş, işkence görmüş ve tehirci tabi tutulmuştu. Saddam Hüseyin mahkemeye çıkartılmıştı. Bu dönemde Arap ve Müslüman kamuoyu eşi görülmemiş bir acizlik hissediyordu ve Batıya karşı düşmanlıkları arttı. Bu da radikal hareketleri ve terörizmi körükledi. Dünya İslam ve direniş adına Irak'ta rehinelere vahşice kesilmelerine tanık oldu. Bu nedenle, İslam dünyası ile

Batı arasında uzlaşa ve diyalog için önemli bir imtihan ve son umut olan Avrupa Birliği zirvesinin yaklaşması beklentileri ve endişeleri arttırmış oldu. Bunun yansımaları da makalelerde görüldü. Bir çok yazar, kanaatlerine göre Avrupa'nın yanlış karar almaması ve zirvede Türkiye ile ilgili bir kriz çıkmaması gerektiğini yazdı. Brüksel zirvesi sanki Türkiye ile görüşmelerin tarihini başlatmak için değil de, AB önünde İslam dünyasını temsil eden Türkiye üzerinden Avrupa'nın İslam dünyası ile olan konumunu belirleyecekmiş gibi algılandı. Nitekim Dünya Kupası'nda Türk takımına da bu gözle bakmışlardı. Türkiye'nin üyeliğine dair görüşmelere başlanmaması durumunda en kazançlı kimin çıkacağına dair bir örnek olarak yazar Hamid Kashgouli'ye bakabiliriz:

“Bu durumda kazançlı çıkacaklar çoktur. Bunların başında radikal milliyetçi, gerici ve selefi İslamcı güçler gelmektedir. Hem Türkiye içinde hem de etrafındaki İslami ve Arap hinterlandında bunun etkisi görülecektir. Bu güçler laikliğinden ve dünyaya açılımdan dolayı Türkiye'ye saldırmakta, rejimini ihanetle ve İslami arkadan hançerlemekle, İslami değerlerden ve öğretilerden kopmakla suçlamaktalar. Onlar Türkiye'nin geri kalmış, yoksul, cahil ve radikal kalmasını istiyorlar. Bu yüzden bu güçler bu reddi bir yandan Avrupalılara ve dünyaya karşı nefreti körüklemek için kullanabilecekleri gibi, diğer yandan ilerici ve laik güçlere karşı gerici ve hatta kanlı söylemlerinin dozunu artırmak için de değerlendirebilirler. Yaklaşmakta olan bu tehlikeyi Avrupalılar'ın çoğu anlayamıyor. Doğuda selefi ve milliyetçi akımların güçlenmesi halinde medeni dünyanın başına gelebilecek tehlikenin farkında değiller.

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin reddedilmesi hem İslam dünyasında hem de Batı'da dini ve milliyetçi akımları körüklemek demektir. Çünkü Avrupalı bir Türkiye, İslam ve Arap dünyasının batı dünyasına açılan kapısı demektir. Dünya ulusları arasında kültür ve uygarlık alışverişini artıracaktır. Bu durumda Avrupa ile komşu olacağız ve uluslarımızın hayrına olan uygar kavramları öğrenebileceğiz, böylece de dünyaya barış ve güven gelecektir”.

Hamid Kashgouli, Uygur Diyalog, sayı: 995, 23.10.2004

“Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımında coğrafi etmen genelde bir itiraz olarak ileri sürülüyor ve Türkiye'nin topraklarının % 95'i Avrupa'nın dışındadır, deniliyorsa da Avrupa kimliğinin Türkiye'yi kabullenmemesi temelde kültürel kimliğinden kaynaklanmaktadır. Türklerin dini aidiyetlerinin özünü oluşturan İslam engel teşkil etmektedir. Öyle ise problem, siyasi, hukuki ve kurumsal rejimlerinde laiklik ilkesini benimsemiş bile olsa İslami bir yapının tarihi arka planda Hıristiyan Roma mirasına dayanan Avrupa bünyesinde kuşatılması ve sindirilmesidir. Türkiye, 19. yüzyıldan bu yana, o dönemdeki yükselen güç Avrupa devletlerinin baskıları ve tesiri ile İslam dünyasındaki modern reformların

bir laboratuvarı olarak görev yapmıştır. Bu yüzden Türkiye dosyasının nasıl kapanacağı, İslam ile Avrupa arasındaki gelecek ilişkilerinin de belirleyicisi olacaktır”.

Saygıd Wild Abah, eş-Şarku'l-Evsat, Avrupa'da İslam Dügümü ve Türkiye Örneği, 24 Aralık 2004

Brüksel zirvesi sanki Türkiye ile görüşmelerin tarihini başlatmak için değil de, AB önünde İslam dünyasını temsil eden Türkiye üzerinden Avrupa'nın İslam dünyası ile olan konumunu belirleyecekmiş gibi algılandı.

Görüldüğü üzere konunun ele alınış biçimi eskiye göre daha ciddi bir şekil kazanmış ve detaylara girilmeye başlanmıştır. Eskiden Türkiye ve Avrupa Birliği konusu yalın ve sade bir şekilde ele alınırdı. En yalın ifadeyle 'Avrupa Birliği bir Hıristiyan kulüptür ve Türkiye boş bir serabın peşinde koşuyor' gibi ifadeler kullanılırdı. Oysa şimdi üyelik konusunun detaylarından ve teknik şartlarından bahseden makalelerin sayısının oldukça arttığını görmekteyiz. Bu da Arap dünyasının 1999 yılından sonra Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusunu ciddiye almaya başladığını göstermektedir.

İlk defa hemen hemen bütün Arap yazarlar, İslamcısı, liberali, milliyetçisi Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinde benzer bir duruş sergilemişlerdir. Hepsi Avrupa'nın kapılarını Türkiye'nin önüne açması gerektiğini dile getirmeye başlamıştır. Brüksel zirvesine yapılan Arap yorumları Türkiye'nin tavrından çok Avrupa Birliği'nin tutumuna karşı yoğunlaşmıştı. Çünkü onlara göre olay aslında sadece komşu bir devletin Avrupa Birliği'ne üyeliği ve buna karşı elde edileceği imtiyazları değil; daha önemlisi, Avrupa'nın kararının, İslam dünyasının terör töhmetiyle yaralanan gururunu tedavi edip etmeyeceği ya da yeni bir krizin fitilinin ateşlenmesini, bölgedeki radikalizm ve şiddet hareketlerinin artmasını engelleyip, engellemeyeceği idi.

“Orta doğulu liberaller ve pragmatistler Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin bölgesel istikrarı artıracağına ve bölge halklarının yararına bölgede olumlu gelişmelere yol açacağına inanmaktadırlar. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin en önemli pratik faydası, radikal İslami akımların nüfuzunu azaltmaktır. Recep Tayyip Erdoğan'ın pragmatistliği de bunun bir örneğidir.”

Adel Darwish, Türkiye'yi Yutmak Üzere Zorlu Avrupa Yolu, Londra eş-Şarku'l-Evsat, 16 Ekim 2004

17 Aralık 2004 Brüksel zirvesinin ertesi günü Türkiye'nin 2005 yılında Avrupa Birliği ile üyelik görüşmelerine gecikmeksizin başlayacağı haberi bir çok Arap gazetesinin ilk sayfasında yer almaktaydı.

17 Aralık 2004 Brüksel zirvesinin ertesi günü Türkiye'nin 2005 yılında Avrupa Birliği ile üyelik görüşmelerine gecikmeksizin başlayacağı haberi bir çok Arap gazetesinin ilk sayfasında yer almaktaydı. 17 Aralık gecesi Arap dünyasında en çok izlenen el-Cezira ve el-Arabiyya haber kanalları konu ile ilgili çok geniş haberler yapmışlardı. Arap basın ve akademi çevrelerinde bu karar çok büyük bir sevinçle karşılandı. Bu durum o tarihten sonraki İslamcı ve Arap milliyetçisi yazarların Avrupa Birliği'ne bakışlarında da olumlu değişiklikler yapmıştır. Başta Mısır'dakiler olmak üzere Arap milliyetçilerinin de Avrupa'nın güvenilirliğine ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılabilmesine dair bakış açılarını değiştirmiştir. Eskiden bunu imkansız görürlerken şimdi kanaatleri değişmiştir. Batı ile Doğu arasındaki ilişkilerin kötüleşmesinden bahsedilirken birden Türkiye'nin rüyasını gerçekleştirmesi ile ortalığı büyük bir iyimserlik kaplamıştır. Mısır'daki en önemli araştırma merkezi olan El-Ahram merkezinden Dr. Jamal Abduljawad'ın makalesi, Türkiye'nin rüyasını gerçekleştirmesinde büyük bir iyimserlik ortaya koymaktadır. Bu makalede 17 Aralık kararının çok önemli tarihi bir karar olduğu ve bunu başka cesur kararların takip edebileceği vurgulanmaktadır.

“Görüşmeler, bu güne kadarkinden farklı uzun ve zor bir süreç olacaktır. Ancak geçmişten edinilen tecrübeler göstermektedir ki, Avrupa Birliği, görüşmeler başladıktan sonra vermiş olduğu yeni üye katma kararından hiçbir zaman dönmemiştir. Aynı şekilde görüşmeler başladıktan sonra hiçbir üyenin de üyelik için gerekli şartları yerine getirme taahhüdünden döndüğü görülmemiştir. Şayet eski deneyimler Türkiye örneğinde de tekrar edecek olursa Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi için kapı açılmış demektir.”.

Dr. Jamal Abduljawad, AB Üyeliği, Siyasi Ve Aynı Zaman Da Külfetli Bir Karardır, Al Ahram, 27Aralık 2004.

Benzer düşünceleri Mohammed Abdullah Mohammed de dile getirir:

Arap dünyasındaki yaygın görüşe göre, Avrupa Birliği ve Türkiye görüşmeleri, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği ile gerçekleşecek bir rüya olarak görülmektedir. Oysa bölge çok zamandır Avrupa Birliği'nin Müslüman bir toplumu içine almayacağı düşüncesindeydi. Türk parlamentosunun Amerikan

güçlerinin Türkiye topraklarından Irak'a saldırılarını reddetmesi Türkiye'nin Arap dünyası nezdinde güvenilirliğini artırmıştır. Parlatentonun bu kararı Türkiye üzerindeki uydu devlet lekesini kaldırmıştır. Arap kamuoyu da Türkiye'nin bu reddini alkışlamıştır. Aynı dönemde Arap entelektüelleri ise hükümetlerinin Amerika Birleşik Devletleri ile Irak'a karşı savaşı desteklemek için gizli anlaşmalar yapmalarını tenkit ediyorlardı. Türkiye'nin bu deneyimi Müslümanlara ilkesel bir duruş sergileyebileceklerini göstermekteydi. Bu nedenledir ki, laik Arap entelektüelleri bile Türkiye'ye ümit bağlamaya başlamışlar ve Ankara'yı üye olarak alma noktasında Avrupa Birliği'nin veto ihtimali arttıkça üzüntülerini dile getirmişlerdir.

Türkiye ve Arap Dünyası: Yeni Çerçeveler, Mohammed Abdullah Mohammed, Misak Eğitim, İnceleme ve Araştırma Enstitüsü, 25.10.2008

Arap basını Türkiye Avrupa ilişkilerine, sonucu itibarı ile İslam dünyası ile Batı arasındaki ilişkileri belirleyecek bir konu olarak bakmaktadır.

Değınilmesi gereken bir husus da, 17 Aralık kararını yorumlayan Arap basınının iki nokta üzerinde birleşmiş olmasıdır: Birincisi Avrupa Birliği'nin bu kararından duyulan sevinç ve kararın alkışlanmasıdır. Bu noktada Arap dünyasındaki hayranlık zirve noktasına ulaşmıştır. İkincisi ise 11 Eylül olaylarından ve medeniyetler çatışması teorisinden sonra ortaya çıkan Batı ve İslam dünyası arasındaki gerginliğin hafiflemesinde önemli etkisi olacağından dolayı alkışlanmışlardır. Açık bir şekilde görülmüştür ki, Arap medyasının konuya bakışı, Türkiye'nin üyelik için yerine getirmekle mükellef olduğu teknik kıstaslardan öte siyasi ve toplumsal açıdan olmuştur. Türkiye'nin bu şartları yerine getirip getiremeyeceği mevzu bahis edilmemiştir. Arap basını Türkiye Avrupa ilişkilerine, sonucu itibarı ile İslam dünyası ile Batı arasındaki ilişkileri belirleyecek bir konu olarak bakmaktadır. Türkiye'nin Avrupa'nın engellemesi olmaksızın üyelik yolunda ilerlemesinin hem İslam dünyasında hem de Avrupa'da dini radikalizmin yok olmasına olumlu ve önemli katkısının olacağı muhakkaktır. Bu aynı zamanda medeniyetler çatışması teorisine ve İslam'ı terörizm ile suçlamaya karşı verilmiş en güzel cevap da olacaktır. Diğer yandan İslamcıların Avrupa'yı, maziye hortlatmaya çalışan ve haçlı seferleri yürüten bir Hıristiyan kulübü olarak görmelerine de bir cevap olacaktır. Bu noktada açıkça belirtmek gerekir ki, Avrupa'nın Türkiye'ye karşı tutumu

Arap ve Müslüman vatandaşların zihinlerinde de büyük ölçüde Avrupa meselesi aydınlanmış olacaktır. Burada Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye bakışı ile Müslümanların Avrupa'ya bakışı arasındaki paralellik de çok açık bir şekilde görülmektedir. Arap makalelerin çoğunda, AB'nin kapılarını Türkiye'ye kapatılmasının olumsuz sonuçlarına dikkat çekilmektedir.

Alman şansölyesi Gerhard Schröder bir çok münasebetle şu görüşünü dile getirmiştir: İstenilen kriterleri yerine getirdikten sonra Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi reddetmesi geniş anlamda İslam dünyasına yapılmış bir ihanet olacaktır, bu Avrupa Birliği'nin çifte standart bir siyaset güttüğünün apaçık göstergesi olacaktır. Bu durum AB'nin çıkarına değildir. Şüphesiz ki, Arap dünyasında ve dışındaki bir çok Müslüman, Türkiye'nin Avrupalı olma niyetini ortaya koyduğunda Türkiye'yi ruhunu satmış olarak değerlendirmişlerdi. Ancak Müslüman bir ülkenin Avrupa ailesine kabul edilmesinin gayet güzel bir durum olduğunu düşünenlerin sayısı katbekat daha fazladır.

Türkiye AB'ye katılacak mı?, Omar Khush, Lübnan el-Müstakbel gazetesi, 19 Ekim 2005

Brüksel zirvesinin kararı ile oluşan olumlu atmosfer, Arap devletlerinin de bundan bir pay çıkarmasını uman Arap basını nezdinde beklentilerin artmasına yol açmıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine yaklaşması Arap rejimlerini de olumlu etkileyebilir ve buradaki demokrasileri güçlendirebilir. Çünkü Türkiye, Avrupa Birliği'ne üye olduğunda Avrupa Birliği'nin sınırları Irak'a ve Suriye'ye kadar uzanmış olacaktır.

Avrupa Birliği'ne katılım yeterliliği hazırlıklarının Türk toplumunu daha demokratik, özgür, adil, ekonomisi daha güçlü, yolsuzluğu daha az ve daha güvenli yapacağına şüphe yoktur. Bu deneyimden çok zengin bir bilgi birikimi ortaya çıkacaktır. Bu sadece Türkiye'deki İslami hareket için değil, bütün dünyadaki İslami yenilenme hareketleri için bir kazanç olacaktır. Bu aynı zamanda dünya barışı, diyalog çabaları ve İslam kültürü ile batı kültürünün beraberce yaşanmaları için de bir kazanç olacaktır. Türkiye'nin bir köşeye çekilmesi ve Müslüman olduğu için uygar olamayacağının söylenmesi doğru olmaz. Böyle bir koşul dayatmacı olur ve yolun sonunda şunu ifade eder: "üstünüzdeki derilerinizi çıkartsanız dahi biz sizi kabul etmeyeceğiz". Gelişmişlik ve ilerlemişlik yönünden bizimle Avrupa arasında büyük bir tarihi kopukluk olduğu doğrudur. Ancak içinde bocaladığımız krizden çıkmamız için bir şey yapmaksızın Batı'nın, kalkıp da, insan hakları, vatandaşlık hakları, hukuk devleti veya dini tolerans felsefesini kabul etmemizi istemeye hakkı yoktur. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılması halinde bunun bütün İslam dünyasına özellikle de Arap dünyasına etkisi büyük olacaktır. Bu süreç onların fikri ve siyasi modernizasyonlarına katkı yapacaktır. Türkiye'nin yaptıklarını yakın veya uzak bir gelecekte hepsi taklit etmek durumundadır.

Müslüman Türkiye ve AB, Dr. Abdullah Turkmani, er-Rey, 01.03.2006

Araplar Nikolas Sarkozy'yi Türkiye'ye karşı tutumundan dolayı tenkit etmektedir. Avrupalı siyasetçilerin Türkiye'nin üyeliğine karşı tavırları, açık bir şekilde o siyasetçilerin Arap kamuoyu nezdindeki imajını şekillendirmektedir .

“Obama'nın Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini, Türkiye kültürü ve jeostratejik önemli konumu ve etkin dış siyaseti ile Avrupa için bir zenginlik olacaktır, sözleri ile desteklemesi onun azametini gösterirken, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkan Sarkozy ise bu tavrıyla küçülmektedir”.

Yasser Abu Hilale, Ürdün el-Gad gazetesi, 7 Nisan 2009

“Türkiye bugün Avrupa Birliği kriterlerine şu anda üye olan bir çok ülkeden daha yakındır. Çünkü Türkiye Avrupa Konseyi'nin kurucu üyesidir. Ve yine Kuzey Atlantik Paktı NATO'nun kurucu üyesidir. Ve ordusu pakt içindeki en büyük ikinci ordu kabul edilmektedir. Buna ilaveten Türkiye Taliban rejiminin çöküşünden sonra Afganistan'da istikrarın sağlanması için NATO girişimlerine liderlik de yapmıştır.

Bu yüzden Türkiye'ye karşı tutumunda Sarkozy'nin yanlış yaptığı kanaatindeyiz. Ve bu hatasını ne kadar çabuk kabul ederse ilgili tarafların o kadar faydasına olacaktır”.

Amir Tahiri, eş-Şarkü'l-Evsat, 2 Mayıs 2008

Bu olumlu atmosfer içinde ve Türkiye'nin üyeliğinin Arap dünyasında özellikle de coğrafi olarak en yakında bulunan Doğu Akdeniz devletlerinde reformlara etki etmesinin mümkün olduğunu söyleyen bir söylem içinde Arap basını karşısında bir de resmi Arap söylemi vardır. Burada şunu da söylemek gerekir ki, Avrupa Birliği'nin 17 Aralık kararı hiçbir reform yapmaya yanaşmayan gayr-i demokratik birçok Arap rejimi tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. Çünkü bu rejimler, ne kadar demokratik reformlar yaparsa yapsın veya insan hakları sicilini ne kadar düzeltirse düzelsin Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye kapılarını kapatacağı beklentisi içindeydi. Özellikle de bazı rejimler Ortadoğu devletlerinin ebediyete kadar aynı ve antidemokratik kalacağı düşüncesini yerleştirmeye çabalamaktaydılar. Onlara göre demokrasi denilen şey Batı'nın bir komplosudur ve bundan maksat devletleri bölmek veya kimlikleri parçalamaktır. Avrupa Birliği ile ilişkileri çerçevesinde demokrasisini geliştiren ve insan hakları sicilini düzeltten Türkiye örneği onlar için pek de sevilen bir örnek olmamıştır. Bu açıdan resmi yayın organlarının çoğu Avrupa reformlarını Türkiye'nin egemenlik haklarını ve Türk ulusunun onurunu hiçe sayan dayatma politikalar olduğunu iddia etmekteydi. Türkiye kendisine söylenenleri

yapmakla mükellef olacak ama, karşılığında Avrupa Birliği'ne üyelik hakkını elde edemeyecekti. Bu nedenle 17 Aralık 2004 kararı resmi Arap medyasını hazırlıksız yakalamış ve olayın resmi düzeyde yorumu ancak gecikmeyle yapılmıştır. Khayrallah Kharyallah'ın makalesi bunu doğrular mahiyettedir:

'Arap dünyasında neler oluyor? Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği gibi gayet önemli bir konunun en yüksek düzeyde bir iç muhasebeye yol açmamış olması garip değil midir? Türkiye Irak sınırındadır ve Irak'ta olanlardan en fazla etkilenen ülkedir. Buna rağmen siyasi ve ekonomik reformların kaçınılmaz olduğunu görmüştür. Sivil toplumu güçlendirecek reformlar da kaçınılmazdır. Türkiye Avrupa'ya ve bölgesel bir rol üstlenmeye giden yolun reformlardan geçtiğini iyi anlamıştır. Türkiye'nin sahip olduğu cesaret ve Kıbrıs gibi çok hassas bir konunun Avrupa ile ciddi bir şekilde diyaloguna mani olmaması için gösterdiği cesaret Türkiye'yi geleceği olan bir devlet, problemlerinin çağdaş yöntemlerle ve Avrupa desteği ile üstesinden gelen bir devlet yapmıştır. Türkiye soğuk savaş dönemi bittikten ve bu savaşta Batı mızrağının başı olduğu için kendisine duyulan ihtiyaç sona erdikten sonra yeni bir rol araması gerektiğini anlamıştır. Bu dünyaya ayak uydurmasını bilmiştir. Elbette Arap dünyasında egemen olan acizlik halinden en çok istifade eden ülke olmuştur'.

Türkiye- Avrupa ve Arap Acizliği, Khayrallah Kharyallah, er-Raye, Çarşamba 22 Aralık 2004

2005 ve Sonrası

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki balayı çok uzun sürmedi. Türkiye aralarında Kıbrıs Rum kesiminin de olduğu on yeni üyeyi de içine alan ek gümrük birliği protokolünü imzalamasına rağmen limanlarına Kıbrıs Rum kesiminin gemilerine açmayı kabul etmeyince iki taraf arasında ilişkilerde problemler ortaya çıkmaya başladı. Diğer yandan Avrupa Birliği de Kıbrıs Türk kesiminin izolasyonunu sonlandıracaklarına dair verdikleri sözü görmezlikten geldiler. Bunu yeni Başkan Nikolas Sarkozy'nin açıklamaları ile Almanya Başbakanı Angela Merkel'in, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelikle girmesini reddeden buna karşı da ayrıcalıklı ortaklık teklif eden açıklamaları takip etti. 2004 Brüksel zirvesi ile görülen rüyanın seraba dönüşebileceği ortaya çıktı. Arap basını bu noktada hiç tereddüt etmeksizin eleştiri oklarını Avrupa Birliği'ne çevirdi; bu dönemde Türkiye'nin reformlara karşı gevşekliğini hiç dikkate almadı; Avrupa Birliği'nin Türkiye ile ilişkilerindeki katı tutuma vurgu yapmayı tercih etti. Arap basınında Türkiye'ye karşı katı tutumun Avrupa'ya pahalıya mal olacağına dair makaleler yazılmaya başlandı. Çünkü bu durum İslam kamuoyuna olumsuz etki edecek ve orada radikalizmi arttıracaktı. Hatta bazı makaleler,

medeniyetler arası diyalog büyük bir yara aldığı için, Türkiye'yi tekrar İslam havzasına dönmeye ve Avrupa Birliği rüyasını tamamen unutmaya çağırıyordu. Arap medyası Merkel'in ve Sarkozy'nin açıklamalarını çifte standartlık, sözünde durmama ve 2004 Brüksel zirvesinde Türkiye'ye verilen vaade ihanet olarak değerlendirdi.

“Birlik devletleri tarafından çok iyi kavranılmış bir husus vardır ki, kapının Türkiye'nin yüzüne kapanması Türk kamuoyunun dışlanması ve şiddete itilmesi riskini taşımaktadır. Bu da tabiatıyla çok değişken olan Ortadoğu bölgesinde istikrarsızlık adına yeni bir risk demektir”.

Avrupa'nın Türkiye ile Görüşmelere Başlamasının Sebepleri, Majedah Tamer, Uygur Diyalog, sayı 1328, 25.09.2005

“Türkiye'nin üyeliği konusunda Avrupa'nın bu oyalayıcı tavrı Türkiye ile Körfez ülkeleri arasında stratejik bir diyalogun başlamasına sebep olmuştur. Geçen Temmuz ayında Körfez İşbirliği Konseyi uzmanları ile Türk meslektaşları bir araya gelmiş ve İşbirliği Konseyi Genel Sekreterliği'nin de katılımı ile, İşbirliği Konseyi'nin merkezi olan Riyad kentinde, İşbirliği Konseyi ile Türkiye arasında stratejik diyalog ön çalışmaları yapmışlardır.

Ankara ile Körfez başkentleri arasında stratejik diyalog başlamış, Konsey ülkeleri ile Türkiye arasında ilişkiler ele alınmış, geliştirilmesi ve daha ileriye götürülmesi yolları konuşulmuştur. Özellikle de Konsey ülkeleri ile Türkiye arasında serbest ticaret anlaşması imzalama noktasında iki taraf arasındaki görüşmelerin gidişatı ile ilgili konular ele alınmıştır”.

Modern Türkiye Treni, Körfez İşbirliği Konseyi Demiryolunda Gidebilecek mi? 6 Eylül 2008, Bahreyn, er-Ru'ye gazetesi.

Aynı zamanda Türkiye'nin Ortadoğu ve İslam dünyasındaki etki ve nüfuz alanı genişlemekteydi. Türkiye, Arap ve İslam devletleri ile ilişkilerini düzeltmişti. Ankara Filistin davasında rol oynamaya başladı. Türkiye'nin himayesinde Suriye ve İsrail gizli ve doğrudan olmayan barış görüşmeleri yürüttüklerini duyurdular. Ankara, Tahran'ın nükleer dosyası konusunda İran ile Avrupa görüşlerini yakınlaştırma çabası içine girdi. Türkiye, Afganistan Başkanı Hamit Karzai ile Pakistan Başkanı Pervez Müşerref arasında uzlaşma sağlamak için de çaba sarfetti. Saddam Hüseyin rejiminin yıkılışından sonra yapılan ilk seçimlere girmeleri konusunda Irak'taki Sünni Araplar'ın ikna edilmesinde de Türkiye'nin büyük katkısı oldu. Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda ilerleyişi ile Türkiye'ye ilgisi artan Arap kamuoyunda Avrupa Birliği hisseleri kaybetmeye başlarken Türkiye hisseleri irtifa kazandı. Arap basınındaki AB'nin 17 Aralık 2004 yılında bıraktığı olumlu etki ve izlenim silinmeye başladı . Birçok makalede Türkiye teselli edilmeye çalışılmış ve Avrupa Birliği'nin kapılarını yüzüne

kapaması halinde Türkiye'nin kaybeden taraf olmayacağını dile getirilmiştir. Türkiye Avrupa Birliği'ne girmeden de Avrupa'nın reformlarından istifade edebilmiştir. Ve Ortadoğu Türkiye için Avrupa Birliği'nin bir alternatifi olabilir. Bir çok makalede Avrupa Birliği'ne güvenilemeyeceği de yeniden yazılmaya başlamıştır. Burada değinilmesi gereken önemli bir husus da, Arap basınının Türkiye'ye bugünkü bakışının, Avrupa Birliği ile on yıl önce yaşadığı krizde gösterdiği bakıştan çok farklı olmasıdır. Zira bugün Arap basını, İslamcısı ile, solcusu ile ve hatta milliyetçisi ile Türkiye'den yana olmuştur. Bugün on yıl öncesinde olduğu gibi, Türkiye'yi hafife alan, onu Avrupa Birliği'nin peşinden koşmakla suçlayan ve bu uğurda her şeyini feda ettiği için kınayan bir Arap basını yoktur.

“Avrupa Birliği hassas bir bölgede, bölgesel bir güç olarak Türkiye'nin önemini inkâr edemez. Şu bir gerçektir ki, Türkiye Avrupa rüyasını gerçekleştirmese de her alanda karlı ve kazançlı çıkan olacaktır. Zira Avrupa Birliği'ne katılabilmesi için önüne konulan uzun ve zor şartları taşıyan listeyi kabul etmesi Türkiye'de hakim olan siyasi elitin elini güçlendirmiştir. Planlanmış olan reformları bu sayede yerine getirebilme imkanı bulabileceklerdir. Yani Avrupa Birliği'ne girme yönünde oluşan toplumsal beklentiye gerekçe göstererek bu imkanı iyi değerlendireceklerdir. Böylece insan hakları ihlalleri ve fikir özgürlüğü gibi konularda reform ve iyileştirme uygulamalarını en kısa sürede yapabileceklerdir. Bu da Türkiye'nin gücünü artıracak ve netice itibarı ile de bölgesel büyük bir devlet ve güzel bir örnek olarak rolünü pekiştirecektir”.

Avrupa Türkiye'nin Sorumluluğunu Almayı Reddetmektedir, Amal Musa, eş-Şarku'l-Evsat, 15.05.2007

“Ankara'nın üyelik sürecinde başarılı olduğuna şüphe yoktur. Öncelikli olarak Türkiye kazançlı çıkmıştır. Ekonomisinden yıllık % 7'lik bir artış görülmektedir. Bu gelişmişlik seviyesinin Avrupai boyutu da vardır. Zira iflas etmiş bir devleti aralarına almak istemeyen Avrupa için bu oran teşvik edici bir orandır.

İkinci olarak, Türkiye başka bir ülkenin dolduramayacağı uzlaşmacı bir konum sergileyerek bölgede karşıtlar arası ilişkilerde güç kazanmıştır. Hem Tahran hem de Washington ile iyi ilişkileri vardır. İsrail ile, (ıhlımlı olmayan) Araplarla iyi ilişkileri vardır. Bu niteliği sayesinde Avrupalılara göre iyi bir arabulucu olma imkanına sahiptir. Zira Avrupalılar savaş istememekte, bölgedeki krizlerin barışçıl yollarla çözülmesini istemektedir, savaşın öncelikle kendileri açısından bir felaket olacağını bilmektedirler”.

AB Türkiye'yi Oyulamaktadır, Ernist Khori, el-Ahbar, Pazartesi 10 Aralık 2007

“Türkler iktisadi alanda gerçekleştirmiş oldukları başarının haklı gururunu da yaşıyor. Bu başarı Türkiye'nin, dünyadaki en önemli 15 sanayi ülkesinden biri olmasını sağlamıştır. Diğer yandan da tekstil üretimi ve ihracatında en iyi altıncı ülke konumuna gelmiştir. Bunun dışında birçok gelişme ziyaretçileri büyülemektedir. Bu durum tabii benim gibi Mısırlıların boynunu da bükmektedir.

Çünkü Sultan Selim 16. yüzyılda Mısır'ı fethettiğinde Mısır'da gördüğü sanat ve bilim alanındaki ilerleme ve canlılık gözlerini kamaştırmıştı. Çok sayıda becerikli sanatkar ve ustayı beraberinde Osmanlı devletinin başkentine götürmüştü. Bu kafiyele bilgilerin de vardı. Bu insanlar senelerce Osmanlı topraklarında kaldı, bilgi ve tecrübelerini Türklere aktardı. Sonra da Sultan 1. Selim onları tekrar Mısır'a geri gönderdi. Bazıları da kalmayı tercih etti.

Bir gün Türkiye gazetelerinde bir gemi dolusu Mısırlının işsizlik ve fakirlikten kaçarak Türkiye'ye yasadışı yollarla girmeye çalıştıklarını okuyunca benim utanç duygularım hem katlandı hem de üzüntü ve burukluk selleri ile karıştı. Ne var ki, gemi dalgaların şiddetine dayanamadı ve Türkiye kıyılarında battı. Ve Mısırlı 90 gencin rüyaları da o gemi ile battı. Bu facia beni şu saptamayı yapmak zorunda bıraktı: Bir zamanlar Mısırlılar sanatlarını, mesleklerini ve bilgilerini öğretmek için Türkiye'ye giderken, şimdi işsizlikten mustarip Mısırlılar Türkiye sahillerinde ölmeye gidiyor”.

Türkiye Mektubu, Fahmi Howeydi, eş-Şarku'l-Evsat, 27 Aralık 2007

Değinilmesi gereken önemli bir konu da, Türkiye'nin içerde gerçekleştirmiş olduğu reformlara, bunların siyasi hayata, insan hakları dosyasına ve demokrasiye etkilerinden bahseden makalelerin ve yorumların azlığıdır. Bunun sebebi AKP'yi iktidardan düşürme çabalarıdır ki bu durum Temmuz 2007 seçimlerini kazandıktan sonra da Anayasa Mahkemesi'nde AKP aleyhine açılan dava aracılığı ile devam etmiştir. Bu nedenle Avrupa Birliği reformları ile Türk kanunlarında yapılan iyileştirmelere rağmen, Arap kamuoyu bunu net bir şekilde hissedememiştir. Zira seçilmiş olan hükümetle, Arap medyasının 'laik güçler' adlandırmasını kullanmayı tercih ettiği güçler arasında iktidar kavgası hala sürüp gitmiştir. Bütün bunlar, İslami kökleri olan AKP'nin iç ve dış siyasette konumunu koruması, seçim sandıkları dışındaki yöntemlerle iktidardan alaşağı edilmesi ile ilgili her türlü çabayı boşa çıkartması, Arap kamuoyunun ve Arap basınının daha da beğenisini kazanmasına yol açmıştır.

“Radikal laikler boşuna vakit geçiriyorlar. Sadece Türk kamuoyu onlara karşı değildir, batı da onların batmakta olan gemilerine binmek istemiyor. Erdoğan'ın siyasi ve fikri projesinin başarıya ulaşması bütün dünyanın yararına olacaktır. İslam dünyasında demokrasi, laiklik ve İslam arasındaki problemleri giderebilecek ve kale mantığı yerine Avrupa ile köprü kurabilecek en cazip proje onların projesidir”.

Türkiye: Laik Mafya İslam Medeniyet Projesine Karşı Durmaktadır, Yasser Abu Hilalah - El-Ghad Ürdün, 25 Ekim 2008

Milliyetçi eğilimli olan ve Türkiye'yi yabancı devlet olarak görüp Araplar'ın işlerine karışmaması gerektiğini söyleyen tutumu ile bilinen ve Türkiye'yi

Mısır'ın bölgesel rakibi gören Mısır basını bile Türkiye'nin performansına karşı saygısını ve hayranlığını ifade etmiştir. Burada Mısırlı siyasetçi ve basın mensubu iktidardaki Ulusal Demokratik Parti'den milletvekili ve Parlamento'nun Dış İlişkiler Komitesi sorumlusu olan Mustafa el- Faki'nın bir makalesi dikkate değer:

“İşte Türkiye biz Araplar'ın rolünü iyi kullanamadığı ve konumundan istifade edemediğimiz bir devlettir. Ne İsrail – Arap çatışmasındaki konumumuzu desteklemek ne Irak davasında ne de İran meselesinde ondan yararlanabilmişizdir. Arapların zihninde Türkiye, sultanların geleneksel görüntüsünün, sarayların, savaşların ve fetihlerin esiri olarak kaldı. Tarihi hassasiyetlerin kalıntıları bazı Araplar ile modern Türkiye devleti arasında engel teşkil etmiştir. Türkler, belki de haklı olarak, şunu görmüşlerdir ki, modern Türkiye'nin Avrupa'nın peşinden gitmesi, Ortadoğu'nun liderliğinden daha iyidir. Bu izafi bir konudur ve buna karar verecek olanlar da sadece Türklerdir. Zira bir yandan Osmanlı mirası , diğer yandan da modern devlet ile laiklik ilkeleri arasında kalmış olmaktan bu gün ıstırap çeken onlardır. Cesur bir şekilde bırakın itiraf edelim, son birkaç on yıldır bizler Türklerle sağlıklı bir ilişki kurmadık. Bazen onları İsrail'in stratejik ortağı ve silah sanayinde ortağı olduklarını, bazen de bölgede Nato'nun, Amerikan politikasının ve müttefiklerinin köprübaşı oldukları bahaneleriyle Türkler'den uzak durduk. Ama herhalde biz Amerika Birleşik Devletleri Irak'ı işgal ettiğinde Türkiye'nin takındığı zekice konumu unutmamalıyız. Türkiye bu sayede herkesi kazanmış, hiçbir tarafı kaybetmemiştir. Nihayet sonunda Türkiye'nin rolünün önemini anlamış ve Arap liginde İran ile beraber ona da gözlemci statüsü vermiş isek, evet bu gayet yerinde bir davranış olmuştur. Ne var ki, çok geç gelmiş bir karardır.”.

Türkiye ve Araplar, Osmanlı'dan Laikliğe, Mustafa el-Faki, "El Hayat" Gazetesi, 16.07.2008

29 Ocak 2009 Davos zirvesinde Türkiye'nin performansı karşısında Arap hayranlığı tavan yaptı. Burada Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez'i sert bir dille Filistinliler'i öldürmek ve bununla gururlanmakla suçlayarak toplantıyı terk etmişti. Bu sahne el-Cezira kanalının internet sayfasında en çok izlenen beş sahneden biri olduğunu unutmamak gerekir. Bazıları yeniden Araplarla Türkleri birleştirmeye bir fırsat verme adına yeniden Osmanlı dönemine dönmek gerektiğini iddia ettiler. Bu süreçte Osmanlı dönemine karşı bazı Araplarda var olan ve bu dönemi Arap dünyasının geri kalmasına yol açan bir sömürge dönemi olarak gören eski hassasiyetler de aşılmış oldu.

“Gerçekten insan Osmanlı imparatorluğunun gücünün ve azametinin geri gelmesini istiyor. Bugün Müslüman birey, varlığını ve gücünü ve onu elindeki bütün imkânlarla ve araçlarla silmek ve kenara itmek isteyen şu dünyada yaşayan bir canlı olduğunu hissettirecek her türlü duruşa, tavra ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğanın duruşu gerçekten bizleri mutlu etmiş ve, aynı tarihe, kültüre ve dine ait olduğumuz için bizleri onurlandırmıştır.”.

Hind as-Sibai el Idrisi, Arap Times - 30 Ocak 2009

“Seçim sandıkları aracılığı ile Erdoğan liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara geldiğinden bu yana yedi yıldır Türklerin Araplar lehine takındığı ilk tavır bu değildir. Unutmamamız gerekir ki, Amerika’nın Irak işgaline karşı Erdoğan çok net bir duruş sergilemiş, güçlü bir şekilde Amerikan güçlerinin Türkiye topraklarından Irak’ın kuzeyine geçişine karşı çıkmıştır. Oysa Arap toprakları ve semaları işgal güçlerine karşı açık bulunmaktaydı! İsrail’in Gazze’ye saldırdığı ilk günden beri Türkiye’nin tavır Arapça konuşan ve Arap olduğunu söyleyen birçok kimsenin duruşundan “daha Arap” olmuştur. Saldırışı kınayan tavır ile Türkiye’nin saygınlığı yükselmiştir. Davos tokadı ise bu konumu taçlandırmıştır. Washington’un ve Birleşmiş Milletler’in müdahil olması için yalvaran Araplar’ın üzerine soğuk su dökmüştür.!

Temenniler gerçekleşecek olsa bazılarının aklına, Arap ulusu içine düştükleri aşığılanmışlıktan kurtaracak Erdoğanın liderliğini yaptığı metoda bağlı, yeni “İslam halifeliği” adıyla Osmanlı devletinin dönmesi gelirdi.

Osmanlıların Dönüşü, Ahmed Zaidan, er-Re’y, 31 Ocak 2009

Burada dikkatlerimizi çeken bir husus da, Davos’ta meydana gelen olay ve Türkiye’nin İsrail’in Gazze’ye karşı saldırısında takındığı tavrın, Ortadoğu bölgesindeki halkın İsrail’e ve Batı devletlerine karşı tansiyonunu dolaylı olarak düşürmeye yardımcı olduğudur. Çünkü Erdoğan’ın onların intikamını diplomatik yoldan aldığını düşünüyorlardı. Avrupa Birliği de bunun içindedir; Arap kamuoyu, Avrupa Birliği’ni Gazze olaylarına seyirci kalmakla suçlamaktadır. Gazze olayları sırasında Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy’nin rolüne dair hiçbir makale yazılmazken bu dönemde bütün makaleler Türkiye’nin rolünden ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın açıklamalarından ve eylemlerinden bahsetmekteydi. Net olarak şunu söylemek mümkündür ki, Türkiye’nin rolü ve Ortadoğu’daki etkisi Avrupa Birliği’nin rolünden daha büyük ve önemli görülmeye başlamıştır. Bir kısım Araplar kitaplarında şunu ifade etmiştir: Türkiye Ortadoğu’da aktif siyaset aracılığı ile Avrupa Birliği’ne karşı önemini ve ağırlığını göstermek istiyor. Bu sayede üyeliğini reddetmeye niyetli olan Avrupa’nın duruşunu değiştirmeye çalışıyor. Ancak önemli olan Türkiye’nin bu hareketliliği bölgedeki gerginliği azaltması ve Arap kamuoyundaki nefret hislerini çok büyük oranda dindirmesidir. Bu nefret aksi halde daha büyük nefretlerle doldurulabilir ve eskiden olduğu gibi, Batı çıkarlarına karşı saldırılar şeklinde patlayabilirdi.

Türkiye'nin bölgedeki rolünden etkilenen ve Osmanlı idaresine benzer bir sistem dâhilinde bile olsa yeniden Araplar'la Türkler arasında işbirliğine dönmeye çağıran bu hayranlığa karşı Arap hükümetlerinin ve liderlerinin, Erdoğan'ın ve hükümetinin, Araplarınkine göre kat be kat cesur tavırlarına özellikle de Filistin davasındaki tavırlarına karşı resmi tavrı son derece sıkıntılı idi. Bu yüzdendir ki, Suudi eş-Şarku'l-Evsat gazetesi ile Mısır el-Ahram gazetesi adeta Davos olayını görmezden gelmişlerdir.

Bu bölümü Başkan Barack Obama'nın 6 Nisan 2009'daki ziyareti ile bitirmek istiyoruz. Aslında Obama'nın Türkiye ziyareti Türkiye'nin Ortadoğu ve İslam dünyasındaki yükselen yıldızını kullanma amaçlıydı. Ve bu bölgede gerilemekte olan Amerika'nın görüntüsünü iyileştirmeyi hedefliyordu. Obama Türkiye'yi çok cömertçe övmüş ve bölgedeki rolüne vurgu yapmıştır. Obama her ne kadar Türkiye'yi bir İslam devleti olarak nitelememiş, laik rejimini övmüş ise de Türkiye'ye olan ilgisi İslam dünyası kamuoyunda olumlu karşılanmıştır. Bu noktada Amerika ve Avrupa Birliği arasında, Türkiye ile olan ilişkileri açısından Arap izleyicisinin gözünde yeniden bir karşılaştırma ortaya çıkmıştır.

“Obama, Erdoğan'ın Türkiye'sinin Amerika'ya hayır dediği yerden İslam dünyasına seslendi. Bir çok Amerikancı Müslüman ilk ziyaret şerefinin kendilerine bahşedilmesini arzu ediyordu. Ancak Obama bu ziyareti avucundakine değil kendisine rakip olana bahşetti. Ne Erdoğan ne de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çoğu İngilizce biliyordu. Ancak Amerikan rasyonalizmini anlıyorlardı. Tıpkı Obama'nın Arapçayı veya Türkçeyi bilmeden İslamı ve İslam medeniyetini bilmesi gibi.

Konuşmasını yaptıktan sonra Obama Erdoğan'la kucaklaştı. Basının hem Davos'ta Perez'e karşı kızgın görüntüsüyle, hem de Gazze mezbahasından kurtulan Filistinli yaralılarla görüntülediği bu yiğit insanı kucakladı.

Bush yönetiminin Türk toprakları üzerinden Amerikan güçlerinin Irak'a saldırma planına karşı karar alan ve bu noktada cömert ödülleri ve korkunç baskıları görmezden gelen Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında Obama şöyle seslendi: “Amerika İslam'la veya Müslümanlarla bir savaş içinde değildir. Amerika'nın Müslümanlarla ilişkisi sadece terörle mücadeleyle sınırlı kalmamalı, her alanda karşılıklı işbirliğine uzanmalıdır”. Obama Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımını da şu sözleri ile destekledi: Türkiye', kültürü, jeostratejik konumu ve etkin dış siyaseti ile Avrupa Birliği'ne zenginlik katacaktır. Burada Obama bir dev gibi ortaya çıkarken, Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan Sarkozy cüce konumuna düşmüştür.

Obama - Erdoğan ve Demokrasinin Gücü, Yaser Ebu Hilale, Ürdün el-Gad gazetesi, 8 Nisan 2009

Arapça Dublajlı Türk Dizileri Olgusu

Son yıllarda ortaya çıkmış olan büyük Arap Türk yakınlaşması, Orta Doğu meselelerinde ile ilgili Türkiye'nin önemli ve güçlü tavırları Araplar'ın Türkiye'yi daha yakından tanıma arzu ve merakını artırmıştır. 2005 yılından itibaren Türkiye'yi ziyaret eden Arap turistlerin sayısı artmaya başlamıştır. Muhtemelen bu merak ve yakınlaşma Suudi Arabistanlı özel televizyon kanalı MBC'yi benzeri görülmemiş bir maceraya atılmaya teşvik etmiştir. MBC, bir çok Türk dizisini satın almış, Arapça dublajını yaparak izleyiciye sunmuştur. 2008 yılında ekranda baş göstermeye başladığında bu diziler beklenmedik ölçüde büyük başarı kaydetti. Bu serüven ilk önce Nur/Gümüş dizisi ile başladı. Ardından bütün Arap ülkelerinde bu diziler ve dizilerin kahramanları kamuoyunun gündemini işgal eder oldu. Her ne kadar, kadın erkek ilişkileri etrafında batı tarzı kültürü ve düşünceleri yayıyor diye, bir takım din alimleri tarafından eleştirilip, izlenilmesinin haram olduğuna dair fetvalar çıkartılmış ise de Arap kamuoyunun büyük bir çoğunluğu bu dizileri izlemiş ve hararetle seyircisi olmuştur. O kadar ki, Arap kanalları son üç yılda Türkiye'de üretilmiş bütün dizileri satın alıp, dublaj yaptı ve ekrana getirdi. Hatta Arap kanalları Türk dizilerini satın almak için aralarında yarışa girdiler. Bugün farklı tema ve öyküleri olan 17 kadar Türk dizisi Arap kanallarında gösterilmektedir. Bu dizilerin Arap turistlerin Türkiye'ye gelmesinde de büyük bir rolü olmuş ve 2008 yılında Türkiye'ye gelen Arap turist sayısı önceki yıllara göre % 200 artmıştır.

Ancak Türk dizileri fenomeni ile ilgili Arap basınında çıkan yorumlara baktığımızda Türkiye politikası ile Arap izleyicisinin Türk dramasına yönelmesi arasında direkt bir ilişki görememekteyiz. Çünkü Türk dizileri ve bunların Arap kamuoyuna etkileri ile ilgili çıkan yorumların çoğu Arap seyircisinin Türk dramasına, yapım ve tiyatral sanatına ve çekimlerin yapıldığı güzel İstanbul manzarasına olan ilgisine vurgu yapmaktadır. Ancak şunu da kabul etmek gerekir ki, Arap kamuoyunda Türkiye'ye karşı bir psikolojik kabul oluşmuştur. Eskiden yabancı ve hatta düşman ve İsrail dostu bir ülke olarak görülen Türkiye dost ve kardeş ve Arap davalarında Arapların yanında yer alan bir ülke haline gelmiştir. Bu psikolojik kabul Türk dizileri deneyiminin başarısına yol açmıştır. Dizilerde hem ortak adet ve geleneklerin bulunması, hem de özgür ve Avrupai bir hayat tarzının bulunması burada önemli bir etkidir. İran dizileri de drama ve yapım yönünden çok kaliteli olmakla beraber ve Arapça dublaj yapılmış olmasına rağmen Arap kamuoyunda aynı ilgiyi ve beğeniyi uyandırmamıştır.

“Türk dizileri başarılı oldu, çünkü izleyicilerin kalplerini okşadı ve içlerindeki gizli duyguları canlandırdı. Bu diziler sebebi ile bu sene Türkiye’deki turizm canlanmıştır.

Diğer yandan Türk kanallarının ekranlara taşıdığı ve neredeyse bütün Arap uydu kanallarının ekranlara taşıdığı “Yitik Yıllar/Ihlamurlar Altında” dizisi ile “Nur/Gümüş” dizisinin gerçekleştirdiği başarı Türkiye’deki iş adamlarını ve havayolu şirketlerini yüreklendirmiş ve Türkiye’ye yönelik turizmi canlandırmak için bu başarıyı değerlendirmeye itmiştir. Bu turizm sayesinde Arap turistler Türkiye’deki doğal manzaraları, İslami eserleri ve Türk halkının gelenek ve göreneklerini görme fırsatı bulmuştur. Özellikle de, halkın genelinin Müslüman olması sebebi ile Osmanlı dönemindeki İslami gelenek ve göreneklerin çoğunun varlığını koruyor olması burada önemlidir. Ve bu durum Türk dizilerinin Arap kanallarında ve Arap izleyicisi katında bu denli hızlı yayılmasının da sebebidir. Ayrıca Türklere Arapların gelenek ve görenekleri arasındaki büyük benzerlik ve de Arap dramasında bugünlerde gayet az ve nadir olarak bulunan sosyal ve romantik konuların gayet basit bir şekilde sunuluyor olması da bu başarıda etken olmuştur”.

Türk Dizileri, Dr. Abdullah Al-Ghareeb, ed-Dar gazetesi, 18 Temmuz 2008

“Aylardır (Nur/Gümüş) dizisi ve dizi kahramanı (Muhammed/Mehmet) halkın ve medya araçlarının gündemini işgal etmektedir. Dizi Arap uydu kanallarından birinin ekranlarında gösterilmektedir. Bu kanal Arap dünyası ve uluslararası arenada kaliteli bütün sanat yapıtlarını izleyicisine sunması ile tanınan reytingi yüksek bir kanaldır. Bu romantik dizinin popülaritesi hemen hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Dizinin başarılı olması için de bütün başarı kriterleri bulunmaktadır, bu da seyircinin diziye merakla beklemesini doğurmaktadır”.

Türk Dizileri Fonemini ve Nour Dizisi Örneği, Zamil Sheikh Yayha, Uygur Diyalog, Ağustos 2008

Sonuçlar

Öncelikle şunu söyleyebiliriz ki, Arap okuyucusu, Avrupa Birliği ile Türkiye ilişkilerini takip ederken Avrupa Birliği’nin yapısını, işleyiş biçimini ve hedeflerini daha kapsamlı ve geniş bir şekilde öğrenme imkanı bulmuştur. Özellikle de son on yıldır devam eden bu süreç Arap basını için verimli bir konu olmuştur.

Başlangıçta, Arap dünyasındaki hakim görüş Türkiye’nin bir serap peşinde koştuğu, Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi hiç bir zaman içine almaya yanaşmayacağı, bunun en önemli sebebinin de din ve kültür farkı olduğu idi. Avrupa Birliği’nin Türkiye’den yerine getirilmesini istediği siyasi reformları da Türkiye’nin egemenliğine ve onuruna kastetmiş bir siyasi

vesayetin dayatılması ve diktası çabası olarak değerlendirmekteydi. Ancak bu Arap düşüncesi iki önemli etken sebebi ile değişti. Birincisi Türkiye'nin istenilen reformları uygulamadaki başarısı ve bu reformların olumlu etkilerinin görülmesiydi. Bu reformların etkisi Türk ekonomisinde, insan hakları dosyasında ve demokraside etkisini göstermeye başlamış, Türkiye ile Arap devletleri arasındaki açığı ve ara artmıştı. Diğer sebep ise 1999 yılında Avrupa'nın Türkiye'nin üye statüsünü kabul etmesi ve 2004 Brüksel zirvesinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği için resmi görüşmelerin başlaması kararının alınmasıdır.

Bu noktada Arap kamuoyu hesaplarını tekrar gözden geçirmeye ve Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecine karşı konumunu yeniden değerlendirmeye, Türkiye'nin bu deneyimini ciddiye almaya başladı. Avrupa reformlarının Türkiye'ye, Türkiye'nin ekonomisine ve siyasetine olumlu etkileri görülmeye başladıkça Arap kamuoyunun tenkitleri de yön değiştirmeye başladı. Artık Avrupalı bir sorumlu çıkıp Türkiye'nin AB'ne üyeliğini reddettiğini beyan ettiğinde Avrupa'nın tavırları tenkit edilmeye başlandı. Ardından da Türkiye'ye benzer bir başarı ve ilerleme sağlayamayan Arap rejimleri tenkit edildi.

Türkiye'nin Avrupa Birliği süreci İslamcı Arapların Avrupa'ya bakışını değiştirmelerine de katkı sağladı. Çünkü Araplar Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi halinde Türk toplumunun kültürünü değiştirmek ve Hristiyan Batı kültürünü kabul etmek zorunda kalacağını düşünüyorlardı. Bir çok İslamcı Arap İslamcı Necmettin Erbakan'ın 1996 yılında iktidara gelmesini Avrupa rüyasının bitişi ve Türkiye'nin İslam havzasına dönüşünün başlangıcı olarak görmüşlerdir. Ancak Erbakan'ın Adalet ve Kalkınma Partisi'ndeki eski yol arkadaşları, Türkiye'nin İslami kimliği ile, Avrupa rüyası ve laik rejimi arasında bir çelişki olmadığını vurguladılar. Avrupa Birliği demokrasinin ve insan haklarının gerçekleşmesi için siyasi kriterler bütünü olabileceğini gösterdiler. Bu kriterlerden İslami topluluklar da istifade edebilir ve bunları uygulayabilir. Bu durum, Avrupa Birliği'ni halis bir Hristiyan kulübü gören İslamcı Arapların Birliğe bakışını da değişmesine katkı yapmıştır.

2001 yılındaki 11 Eylül saldırıları, Batı'nın İslamı ve Müslümanları terörle suçlaması Arapların ve Müslümanlar'ın gözünde Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan deneyiminin öneminin artmasına katkıda bulunmuş ve Türkiye, Batı'nın İslam dünyasına karşı niyetlerinin gerçek bir sınavı olmuştur: Eğer Batı Türkiye'nin üyeliğini kabul ederse samimiyeti ortaya çıkacak,

medeniyetler arası diyalog tamamlanmış olacaktır. Bu durum iki taraftan da radikallerin yarattığı gerilimi azaltacaktır. İkna edici sebepler olmaksızın Türkiye'nin AB'ne üyeliğinin reddedilmesi bir çokları tarafından Avrupa'nın Müslümanlara ihaneti ve diyalog çabalarını geri çevirmesi olarak görülecektir. Çünkü böyle bir dışlama, Avrupa'nın, İslam ülkeleri içinde demokrasi, insan hakları ve iktisadi açıdan en gelişmiş konumdaki ülkenin entegrasyonunu reddetmesi anlamına gelecektir.

Türkiye'nin AB'ne üyeliğinin reddedilmesi bir çokları tarafından Avrupa'nın Müslümanlara ihaneti ve diyalog çabalarını geri çevirmesi olarak görülecektir.

Arap basınında Avrupa Birliği'nin görüntüsünün büyük ölçüde 2004 ve 2005 yıllarındaki Türkiye ile görüşmelerin başlamasına dair birliğin aldığı kararla iyileşmeye başladığını görüyoruz. Ayrıca Avrupa Birliği liderlerini değerlendirirken Türkiye'nin üyeliğine tavırlarının belirleyici olduğuna tanıklık ediyoruz. Bunun en bariz misali Arap kamuoyunun Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'nin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini reddeden açıklamalarına yönelttiği tenkitlerdir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin reddi durumunda Avrupa Birliği'nin Müslümanlarla diyalogu kabul etmeyen bir Hristiyan kulüp olarak algılanacağına dair yoğun bir kanaat vardır. Bu, Türkiye'nin üyelik görüşmelerine başlamasını medeniyetler arası diyalog için bir fırsat olarak gören birçok makalede tekrar edilmektedir. Bu durum, İslamın demokrasi ile bağdaştığına ve şiddetten uzak demokratik bir rejimde Müslüman bir halkın da yaşamasının mümkün olduğuna dair bir göstergedir.

Avrupa Birliği liderlerini değerlendirirken Türkiye'nin üyeliğine tavırlarının belirleyici olduğuna tanıklık ediyoruz. Bunun en bariz misali Arap kamuoyunun Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'nin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini reddeden açıklamalarına yönelttiği tenkitlerdir.

Buna karşı birçok makaleyi analiz ederken şunu da gördük: Önceleri Türkiye'nin sürdürdüğü reform sürecine olumsuz bakılıyordu, hatta bu süreç tamamen Avrupa Birliği'nin dayatması olarak görülüyordu. Ne var ki, Arap basını bunları ancak, olumlu etkilerini gördükten sonra reform olarak adlandırmıştır. Bu sayede ordu, siyasi arenadan bir dereceye kadar çekilmiştir. Böylece Adalet ve Kalkınma Partisi politikalarını daha özgürce yürütebilmiştir.

Bugünü ve Arap kamuoyunun Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecine bugünkü bakışını özetlememiz gerekirse, şunu söyleyebiliriz, Arap basınının geneli Türkiye'nin uygulamakta olduğu reformları takdir etmektedirler ve Türkiye'nin hayata geçirdiği siyasi reformların Türkiye'yi bir Hıristiyan ülkesi yapmadığının ve Müslüman Türk halkının kimliğini bozmadığının farkındadırlar. Buna karşı Arap basını Avrupa Birliği'ne güvenmediğini de saklamıyor. Türkiye'nin üyeliği konusunda Avrupa Birliği'ni ağırdan almak ve oyalamakla suçluyor. Şunu da vurgulamak gerekir ki, Arapların büyük bir bölümü hala Avrupa Birliği'nin tutumu yüzünden her hangi bir vakitte Türkiye'nin Avrupa birliğine üye olabileceğine inanmamaktadır.

Son olarak değinmek gerekir ki, Türk Arap ilişkilerinin düzelmesi ve Türkiye'nin dış siyasetteki performansı, son üç senede Türkiye'nin istenilen Avrupa reformlarını yerine getirmede gösterdiği gevşekliği tenkit eden makalelere baskın gelmiştir. Zira bu konuda hiç bir Arap yorumuna rastlayamadık. Belki de bunun sebebi yazılan makalelerin Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecini ve üyeliğini destekler mahiyette olmasıdır. Makaleler Türkiye'nin birlik dışında kalması halinde Türkiye'nin kaybeden ülke olmayacağını vurgulamaktadır. Çünkü Türkiye siyasi ve ekonomik olarak çok büyük ve önemli bir kalkınma sağlamıştır ve Ortadoğu'nun kucağı Türkiye'ye her zaman açıktır.

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ARAYIŞI: PAKİSTANLI VE HİNTLİ MÜSLÜMANLARIN PERSPEKTİFLERİ

Resul Bakhsh Reis

Lahor Üniversitesi

Giriş

Türkiye’nin Avrupa Birliği aday ülke statüsünden tam üyeliğe geçebilmek için harcadığı çaba, Avrupa’da büyük bir tartışma koparmış bulunuyor. Bu konuyla ilgili olarak hiçbir gözle görülür ya da ivedi ve somut bir çıkarı olmayan ülkelerde bile ilgiyi asıl tetikleyen unsur ise Türk kimliği sorunu; bu kimliğin günümüzün modern Avrupası ile uyumlu olup olmadığı; AB’nin büyük aktörlerinin topluluğun gelecekteki büyümesini, bu büyümenin yönünü ve yakın ülkeler ve bölgelerle olan ilişkisini nasıl tayin edecekleri hususlarıdır.

Bu çalışmada, Müslüman ve Avrupa dünyasıyla ilgilenen Pakistanlı ve Hintli Müslüman bazı entelektüellerin, yorumcuların ve gözlemcilerin, Avrupa’nın Türkiye’nin üyelik başvurusunu ele alışı konusuna nasıl baktıkları çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda çoğu İngilizce olmak üzere yazılı basından alınan malzemeler kullanılmış, ancak en etkili iki Urdu gazetesi de çalışmaya dâhil edilmiştir: *Nevâ-i Vakt* ve *Ceng*. Muhafazakâr ve sağ eğilimli bir gazete olan *Nevâ-i Vakt*, Müslüman dünyasına ilişkin konularda özgül bir dünya görüşünü temsil etmektedir. *Ceng* anaakım medya denebilecek bir gazetedir. Kullanılan İngilizce gazeteler ise genellikle merkezci ve gayet tarafsız olup, takip ettikleri belli bir ideolojik ya da siyasi çizgileri yoktur. Bunların yanı sıra, akademisyenlerle ve sözü geçen düşünce kuruluşlarının başkanlarıyla da mülakatlar yapılmıştır.

Yazılı basında çıkan makaleleri okurken ya da mülakat yapılan kimselerle konuşurken, zihnimizde bir takım sorular vardı: Pakistanlı ve Hintli Müslüman aydınlar, AB ve onun Türkiye’nin üyelik başvurusunu ele alışı hakkında neler düşünmektedir? AB, Türkiye’yi neden çoktan kabul etmemiştir? Bunun sebebi, Türkiye’nin üyelik gereklerini yerine getirmemesi midir yoksa varolan AB üyeleri, üyeliği sadece beyaz ve Hristiyan Avrupalı

devletlerle mi sınırlamak istemektedirler? Müslüman bir millet olmak, AB üyelerinin imgeleminde, onların Türkiye'yi tam olarak kabul etmemeleri yönünde bir unsur mudur? AB, Türkiye'yi tam üye olarak kabul edecek midir ve neden edecek veya etmeyecektir?

Mülakat yapılan ya da gazete ve dergilerdeki makaleleri okunan, bir dizi seçilmiş Pakistanlı veya Hintli (Müslüman) aydınının ilgili yorumlarının betimsel bir dökümü, aşağıda verilmiştir.

Görüşlerin Betimsel Dökümü

Dr. Ijaz Shafi Gilani (Gallup Pakistan Başkanı, Gilani Araştırma Vakfı Başkanı ve Uluslararası İslam Üniversitesi konuk Siyaset Bilimi profesörü, İslamabad), "Avrupa'nın, Türkiye konusuyla daha uzun bir süre ve yoğun biçimde ilgilenmek zorunda kalacağı ve bunun her iki medeniyetin de yabancı olmadığı bir şey olduğu" görüşündedir. Bunun tarihsel olarak bir 'rekabet ve husumet' ilişkisi olduğunu düşünen Gilani, "bunun halen geçerliliğini koruduğunu ve iki taraf arasındaki ilişkinin Türkiye'nin olgunlaşp kendine olan güveninin artmasıyla birlikte gelişeceğini" kaydediyor. Ona, Türkiye'nin kimliğinin ve konumunun, AB üyeliği başvurusunda Avrupa'nın aldırış ettiği bir şey olup olmadığını sordüğümüzde, cevabı şu oluyor: "AB'nin rengi ezici bir çoğunlukla beyazdır. Nüfusunun yüzde doksanı ya Hıristiyandır ya da dinsiz. Eğer Türkiye AB'ye girerse, kanatlarının arasına bir diğer din sokulmuş olacaktır. Anketler, Türkiye'nin AB'ye girişine kamuoyu desteği olmadığını gösteriyor."¹

Dr. Tahir Amin (Kaid-i-Azam Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı, İslamabad), "Avrupa'nın Türkiye'ye esasen Müslüman bir ülke olarak baktığını" düşünüyor. "Eğer Türkiye AB ile bütünleşirse, bu göç sorununu ağırlaştıracaktır. AB üyesi bazı ülkelerde Türkiye'li göçmenler sorunu yaşanmaktadır. Avrupa'da, yerli toplulukları rahatsız eden bir İslami kimliğin yeniden uyanışı görülmektedir. Bu yerli topluluklar İslami köktendincilik konusunda endişeye kapılmaktadır," diyen Amin, "AB'nin, nüfusunun çoğunluğu Müslüman bir ülkeyi birliğe kabul edemeyeceğini, Müslüman kimliğinin onlar için bir numaralı sorun olduğunu" ileri sürüyor.²

¹ Yazarın Dr. Ijaz Shafi Gilani'yle yaptığı mülakat, İslamabad, 27 Nisan, 2009.

² Yazarın Dr. Tahir Amin'le yaptığı mülakat, İslamabad, 12 Mart ve Nisan 27, 2009.

Dr. Ishtiaq Ahmad (Kaid-i-Azam Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Doçenti, İslamabad) ise AB'nin Türkiye'ye olan davranışı konusunda karma bir görüşe sahip. Türkiye'nin üyeliğinin tamamen reddedilmese bile gecikmesinin temel nedeninin, onun "Müslüman bir toplum olması olduğunu ve Avrupa'da hala Osmanlı Türkiyesi'nden kalma bir gazez bulunduğunu" düşünüyor. "Türkiye, Kemalizm döneminde Avrupai devlet ve toplum modelini benimsedi ve geçen yüzyıl boyunca Ortadoğu'nun değil, Avrupa'nın bir parçası olmaya uğraştı, ama tam anlamıyla kabul görmedi."

Khalid Rehman'a (Politika Araştırmaları Enstitüsü İcra Direktörü, İslamabad) göre "AB, Türkiye'yi Müslüman bir ülke ve dolayısıyla bir sorun sayıyor. Türkiye'nin İslami kimliği onun için bir mesele. Laiklik, Avrupa'nın Hıristiyan kimliğini kabul ediyor, ama anayasal olarak laik bir devlet olmasına rağmen, Türkiye'nin İslami kimliğiyle yıldızı barışmıyor. Avrupa kamuoyunda, Müslüman bir ülke olduğu için Türkiye'nin AB'ye kabulü aleyhinde güçlü bir kanaat var." Rehman ayrıca, Türkiye'nin Müslüman karakteri yanında, demokrasi, insan hakları ve ceza hukukunda değişiklikler ve benzeri konularda süren müzakereler gibi, ülkenin AB üyelik standartlarını karşılamasının zaman alacağı teknik nedenlerin de olduğunu düşünüyor.³

Ejaz Haider (*The Friday Times* gazetesi Danışman Editörü ve *Daily Times* Okur Görüşleri Editörü, Lahor), AB'nin Türkiye'nin başvurusu konusunu ele alışına, mutlak ya da siyah-beyaz terimlerle bakmayıp, bunun hem Türkiye'nin Müslüman kimliğinin, hem de ülkeyle özdeşleşen diğer sorunların bir bileşimi olduğunu düşünüyor. Onun kanaatine göre, "AB Türkiye'yi, ona dair gayet püriten bir Avrupalı bakışı olduğu için kabul etmemektedir. Türkiye'nin büyük ve Müslüman bir ülke olduğunu düşünmektedir." Türkiye'nin AB'ye kabul edilip edilmeyeceği konusunda, karşımızda aynı görüşte bir Avrupa bulamayacağımızı düşünen Haider, "Bu, insanın hangi perspektiften-liberal mi yoksa muhafazakâr kesimden mi- baktığına bağlı," diyor ve ekliyor: "Türkiye'ye karşı bir ayrımcılık sorunu var, çünkü reform konusundaki karneleri daha kötü olan Doğu Avrupalı ülkeler kabul edildi. Bu, Avrupa'nın Müslüman bir Türkiye'yi içine alıp almayacağı konusunun üzerine kocaman bir soru işareti koyuyor."⁴

³ Yazarın Khalid Rehman'la yaptığı mülakat, İslamabad, 14 Mart ve 29 Nisan, 2009.

⁴ Yazarın Ejaz Haider'le yaptığı mülakat, Lahor, 4 ve 30 Nisan, 2009.

Dr. Shireen Mazari (Stratejik Araştırmalar Enstitüsü eski Genel Direktörü, İslamabad), AB'yi esas olarak, "Türkiye'nin girme şansının hiç olmadığı" bir Hıristiyan ülkeler bloku olarak görmektedir. "Türkiye, Hıristiyan Avrupalıların zihinlerine iyice kazınmış olan İslami kimliği nedeniyle tam bir üye olamayacaktır. " Ancak Mazari, bunun yanında başka nedenlerin de olduğunu düşünüyor. Ona göre "Hıristiyan Avrupa, Türkiye nüfusunun büyüklüğünden kaygı duymakta. Türkler, AB kurumları içindeki en büyük oy blokunu oluşturacak ve böylelikle karar verme konusunda daha büyük bir etkiye sahip olacaklar. "5

Dr. Zafar Ul-İslam (*Milli Gazette* Editörü, Yeni Delhi, Hindistan), Avrupa'nın Türkiye'yi reddedişinin uzun bir geçmişe sahip olduğunu düşünmekte. Ona göre bu "eski bir hikâye" dir. Türkiye, Avrupa tarafından 1908'den beri kabul edilmemektedir ve laik 1923 inkılaplarından sonra da kabul görmemiştir. Türkiye'nin az gelişmişliği bu bakımdan bir mesele değildir, çünkü iktisadi koşulları Türkiye'den daha kötü ülkeler kabul edilmiştir." O halde, Dr. İslam'a göre Türkiye neden kabul edilmemektedir? "Türkiye Müslüman bir ülkedir ve laik bir ideolojiye sahip olması fark etmemektedir." Peki, bu durumda Dr. İslam'a göre AB nedir? "AB Hıristiyandır" ve bu nedenle Dr. İslam, Türkiye'nin hiçbir zaman kabul edilmeyeceğini düşünmektedir.

Profesör Kalim Bahadur (Cavaharlal Nehru Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları eski Profesörü, Hindistan), kendisine gönderdiğim soruları e-posta vasıtasıyla cevapladı. "Benim görüşüme göre din, Avrupa ülkelerinin Türkiye'nin üyelik başvurusu karşısında takındığı tutumu belirleyen ana faktör gibi gözükmemektedir. Bu, Türkiye'nin AB'nin çeşitli iktisadi ve siyasi örgütlerine üye olmasını zora sokan bir olgu değildir, " diye yazan Kalim Bahadur, bununla birlikte "ABD'deki 11 Eylül terör saldırılarının, Danimarka'daki karikatürlere verilen tepkilerin ve Türk işçilerinin Almanya, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerine giderek artan göçünün, İslamofobi denilen olguyu tetiklemekte olduğunu" da düşünüyor. Türkiye'nin insan hakları geçmişi, ordunun ülkenin siyasi siteminde oynadığı rol ve Kıbrıs etrafında düğümlenen anlaşmazlık gibi hususlar da küçük, ama davanın baştan savılmasına yetecek kadar esaslı diğer unsurlar. Bahadur, "mevcut durumda, sadece Hıristiyan bir Avrupa Topluluğu beklentisinin, bu

ülkelerin liderlerinin içini çok ferahlatan bir manzara olduğunun ortaya çıktığı” kanısında.⁶

İftikhar Gilani (Hindistan, Yeni Delhi’de yerleşik, önde gelen gazeteci), Batı’nın (Avrupa) “Müslüman ülkelere karşı doğuştan gelen peşin hükümlülüğünün, AB’nin Türkiye karşısında takındığı tutuma yansımaları” düşünmekte. Batılılar “Müslüman bir ülke olarak Türkiye’ye kuşkuyla yaklaşmaktadır.” Ancak tek sorun bu değildir. Gilani, (özel olarak Türkiye’yi kastetmeksizin) Müslüman ülkelerin insan hakları ve azınlıklar konularına fazla saygı göstermediğini düşünüyor. “Söz konusu ülkeler çoğulcu, demokratik ve istikrarlı bir siyasi düzen ortaya çıkarmakta başarılı olamamışlardır.” Bunun Türkiye’yle irtibatı nedir? “İslamiyet’in ve Müslümanların topyekûn imajı, Türkiye’nin AB üyeliği davasını zedelemektedir.”⁷

Jawed Naqvi (Delhi’de yerleşik, önde gelen gazeteci), Türkiye’nin çok karmaşık bir vaka arzettiği görüşündedir. Herşeyden önce Müslüman bir devlet olmak ne anlama gelir? Türkiye ve Suudi Arabistan, Müslüman birer devlet olarak aynı kategoriye konabilir mi? “Türkiye’nin tam üyeliğine ırkçılık yüzünden karşı çıkılmamaktadır. İslamiyet, Türkiye’nin NATO’ya üyeliğinde bir faktör olmamıştır, o halde AB üyeliğinde neden olsun?” Naqvi’nin görüşüne göre, “Türkiye Batılı stratejik perspektiflerin ayrılmaz bir parçasıdır ve onların Ortadoğu’daki stratejilerinin (diğer birçok Müslüman devletin aksine, İsrail’in tanınması ve ona kolaylık sağlanması) öncüsü olarak hareket etmektedir. Türkiye Batı hâkimiyetinin bir parçasıdır ve Müslüman ülkeler arasında bile Batı’yı ve Batılı perspektifleri temsil etmektedir.” O halde, Türkiye’nin AB’ye tam üye olarak kabul edilmemesinin gerekçesi nedir? “Türkiye istikrarsız bir demokrasidir ve kuşkulu bir insan hakları geçmişi sahiptir.”⁸

Rashmee Z. Ahmed (Hintli gazeteci ve yorumcu) Avrupa’nın Türkiye ile ilgili korkularının haklı çıkmadığını ima eden, ilginç bir yorum yapmakta ve Avrupa’yı “hızla çoğalan, Müslüman bir Türkiye’nin, onun nezh kulübü Avrupa Birliği’ne girmesine izin verildiği takdirde onu bir lokmada yutacağından çocuklar gibi korktuğu için” paylamaktadır.

6 Profesör Kalim Bahadur’la 30 Nisan, 2009’da yapılan telefon mülakatı ve onun cevaplarını yazılı olarak 1 Mayıs, 2009’da e-posta vasıtasıyla iletmesi.

7 Yazarın İftikhar Gilani’yle yaptığı telefon mülakatı, 30 Nisan, 2009.

8 Yazarın Jawed Naqvi’yle yaptığı telefon mülakatı, 3 Mayıs, 2009.

Ancak Rashmee bu korkunun arkasında saklanan gerçek nedenin, "Avrupa'nın kabaran Türkiye'yi pes ettirmeye çalışması" olduğunu düşünmektedir. "Avrupa'nın gönlünde yatan, Ankara'nın, söz gelimi Kürtlerin insan haklarının yetersizliği gibi ilkesel bir konuda tökezlemesidir."⁹

Bir diğer yorumcu başyazar Masooda Bano (Pakistan) da, AB konusunda benzer bir görüşü benimsemektedir. Ona göre "AB'nin, Türkiye'nin muhtemel kabulü konusunda kapıldığı korku, İslami inançlara karşı duyulan hoşgörüsüzlüğü yansıtmaktadır; yani İslamiyet'i hemen fanatiklikle eş değer tutma eğilimi." Bu görüşünü, Almanya ve Fransa'da "Müslüman çevrelerdeki Türkler" hakkında duyulan kaygılarla irtibatlandırarak Bano, şöyle devam etmektedir: "Türbanlı kadınlar, Alman topraklarında yükselen minareler ve ezan sesleri, Alman değerlerine giderek daha da yabancı algılanan Müslümanlara karşı kuvvetli bir tepki doğuruyor." Bano'ya göre "70 milyon Müslüman'ı AB'ye katmaktan duyulan korkular AB içinde ifade de edilmektedir. Türkiye'nin tam demokratik ve laik bir ülke olmadığı yolunda da kaygılar vardır. En büyük kaygı, bir din olarak İslam'a dair genel korkuların olduğu ve ona iman edenlerin fanatik olarak görüldüğü, nüfusunun büyük çoğunluğu Hıristiyan olan bir birliğine, Müslüman bir nüfusu almakla ilgilidir."¹⁰

Nadia Abbasi (araştırmacı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İslamabad) AB'nin Türkiye'yi kabul konusunda gösterdiği isteksizliği bir başka nedene bağlamaktadır. "Türkiye Cumhuriyeti'nin neredeyse seksen yıldır, yani birçok AB üyesinden daha uzun bir süreden beri laik bir devlet olduğunu" belirten Abbasi, "Türkiye'nin AB'ye girmesinin ideolojik olmaktan ziyade bir iktidar paylaşımı meselesi olduğunu" düşünmektedir. "Çünkü önümüzdeki on yılda nüfusunun 80 milyonu aşacağı verili olan Türkiye, AB kulübünün bir üyesi olarak, Almanya'yla, eğer daha fazla değilse, aynı oy hakkına sahip olacaktır."¹¹

Bazı yorumcular, "AB'nin baştan koyduğu koşulları eninde sonunda yerine getirirse bile, Türkiye'nin tam üyeliğe yine de kabul edilmeyeceğini" öne sürmektedirler.¹² Peki, Türkiye neden kabul edilmeyecektir? Bu konuda

9 Rashmee Z. Ahmed, "Europe fears 'gobbling Turkey'," *The Times of India* (Yeni Delhi), 12, Eylül 2004.

10 Masooda Bano, "Prejudices to be challenged," *The News International* (Ravalpindi), 18, Aralık 2004.

11 Nadia M. Abbasi, "Resistance to Turkey's EU membership," *Dawn* (İslamabad), 15 Temmuz, 2004.

12 Enver Gazi, "Will Turkey join the EU?" *Jang* (Urduca gazete, Lahor), 29 Ocak, 2008.

verilen cevaplar, yukarıda da bahsedilen bir yelpazeye yayılmaktadır. *Dawn* için Brüksel’den haber yapan ve sık sık bu konuda yorumlar yazan Shadaba İslam’a göre “Esasen Müslüman bir Türkiye’nin birliğe girmesinden duyulan korkuların, Fransız ve Felemenk milliyetçilerinin üyelik anlaşmasına sırt çevirmesinde payı olduğuna da inanılmaktadır.”¹³ Shadaba İslam, ayrıca “Anlaşmaya sırt çevirmenin, sadece Türkiye’deki reform sürecini yavaşlatmakla kalmayıp, Avrupa’nın İslam dünyasına olan açıklığı ve hoşgörüsü konusunda olumsuz mesajlar göndereceğini de” ileri sürmektedir.¹⁴ Türkiye’nin durumunu, bir diğer başyazar Mohammad Jamil de aynı tarzda değerlendirmekte ve “Türkiye’nin hasımları art niyetli... Onların AB’ne Müslüman bir ülkeyi almak istemedikleri yönünde bir algılama var,” demektedir. “Diğer dinlere karşı gayet açık fikirli ve hoşgörülü gözükme isteseler de, değil.”¹⁵

Müslüman ülkeler ve Batı tartışması bağlamında “Türkiye’nin ne deve, ne de kuş” olduğu biçiminde bir görüş de vardır.¹⁶ Bir görüşe göre “Müslüman ülkelerin çoğu Türkiye’yi Müslüman bir ülke olmaktan ziyade liberal ve laik bir devlet olarak görürken, Avrupa ülkeleri ise, ne kadar liberal olursa olsun Türkiye’nin eninde sonunda Müslüman bir devlet olarak kalacağı ve bu yüzden de Avrupa ile (kültürel olarak) karışamayabileceği” inancındadırlar.¹⁷

Tariq Fatemi (Pakistanlı eski diplomat ve büyükelçi) de benzer bir sav ileri sürmektedir. “Türkiye gibi koca bir Müslüman ülkenin girişinin, birliğin Yahudi-Hıristiyan karakterine ne yapacağı konusunda çok büyük kesimler dahi şüphe duymaktadır. Aslında Türkiye faktörü, gerek Hollanda’da, gerekse Fransa’da, sağ kanat partiler tarafından dini ve iktisadi korkular yaratmak için açıkça sömürülmektedir.”¹⁸

Güney Asyalı entelektüellere göre, hangi AB ülkeleri diğerlerine nazaran Türkiye’den daha çok korkmakta ve ona karşı çıkmaktadır? Listenin en başında Almanya ve Fransa gelmektedir. Almanya, Türkiye’nin girişine neden itiraz etmektedir? Almanya topraklarında üç milyon Türk yaşamaktadır ve “eğer Türkiye AB üyesi olursa, Almanya’ya daha çok Türk

13 Shadaba İslam, “Half a century of the EU,” *Dawn*, 7 Mart, 2007.

14 Shadaba İslam, “EU confused over Turkey,” *Dawn*, 12 Aralık, 2006.

15 Mohammad Jamil, “EU: the case of Turkey,” *The Post* (Lahor), 1 Aralık, 2006.

16 Jawed Naqvi, op.cit.

17 Ahmed Kalim Han, “Will Turkey join the Europe” *Nevâ-i-Millet* (Urduca haftalık gazete, Lahor), 15 Kasım, 2006.

18 Tariq Fatemi, “A serious setback to the EU,” *Dawn*, 27 Haziran, 2005.

göçmen yerleşecektir.”¹⁹ Fransızlar, “AB’deki en büyük Müslüman nüfusa sahip olmanın ağırlığı altında inlemekte ve –karizmatik devlet başkanı adayını (şimdi devlet başkanı) Nicolas Sarkozy’nin yardımıyla- Türkiye’nin yeterince Avrupalı olmadığını hatırlamaktadır.” Ve “Osmanlı akıncılarını Viyana kapılarında nasıl geri çevirdiğine dair uzun anılarını muhafaza eden Avusturya, büyük bir Müslüman ülkeyi Yahudi-Hıristiyan kulübüne almaya karşı, ani ve sert bir biçimde, ilkeli bir muhalefet koymuştur.”²⁰

Analiz

Bu yorumları fikri bir bağlama yerleştirmemiz gerekiyor. Pakistan ve Hindistan’daki akademisyenler ve başyazarlarla sıradan insanların, modern Türkiye’nin karakteri, dış politika yönelimleri, çıkarları ve Avrupa Birliği’ne katılma rüyası ile AB’nin Türkiye’nin birliğe girmesine neden ‘direndiği’ konularında asıl bilgi kaynaklarının neler olduğu konularını anahatlarıyla tartışmaya ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz.

Çoğu Pakistanlının görüş ve fikirlerini asıl etkileyen, Osmanlı dönemi Türkiyesi ve onun İslami cemaatler ve ülkeler nezdindeki merkezi konumu ile İslamiyet’in ve Batı’nın iki farklı ‘dünya’ olduğu yolunda süregiden entelektüel tartışmadır. Pakistanlı entelektüel, Türkiye’ye genelde İslamiyet ve tarih gözlüğüyle bakar. Türkiye’yi ve onun Avrupa’yla bütünleşme çabalarını anlamakta kullandığı bir dizi referans noktası vardır. Bunlardan ilki, altkıtanın Müslümanları arasındaki güçlü Pan-İslamizm duygusudur. İslam ülkelerine, onların kahramanlarına ve kaygılarına duyulan bu yakınlık, öncelikle azınlık sendromunca şekillenmiştir, çünkü Hintli Müslümanlar Hindu çoğunluk karşısında desteği dışarıda aramıştır. Gerek Babürlü, gerek daha önceki Sultanlık döneminde altkıtadaki Müslüman asilzadelerin, gayet koyu Türk, Acem ve Orta Asyalı unsurlar barındırdığı unutulmamalıdır. Pakistan’ın üst sınıfları arasında hala onların nüfuzunun izlerine rastlanmaktadır.

Pakistan’da, çoğu yurttaşın, entelektüelin ve medya insanının zihninde İslam dünyası düşüncesi her şeyden üstün bir yer kaplar. Onların dış dünyada, özellikle de Müslüman ülkelerde ve toplumlarda neler olup bittiği hakkındaki görüş ve düşüncelerine yön veren genellikle budur. Onlar bu ülkelere ve toplumlara sevecenlikle bakar ve destek olmak isterler.

19 M. M. Hasan, “Turkey and its quest for EU membership,” *Nevâ-i-Vakt* (Urduca günlük gazete, Lahor), 14 Ocak, 2005.

20 Rashmee Ruşen Lal, “Will EU open its gates for Turkey?” *The Times of India*, 2 Ekim, 2005.

Ancak, geri kalan İslam ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye, gayet farklı bir Müslüman devlettir. Açıkça beyan edilmiş bir laiklik politikası vardır, büyük ölçüde modernleşmiştir ve dış işleri ve güvenlik politikalarında pusulasının ibresi net bir biçimde Avrupa'ya veya Batı'ya çevrilidir. Bir NATO üyesi olarak Birleşik Devletler'le gayet yakın bir stratejik ortaklık içindedir ve zaman içinde devlet kurumlarında laik-modernist çizgide reformlar yapmıştır.

Pakistanlılar genel olarak Türk toplumunun laik/dindar hatlar üzerinde ikiye bölündüğü görüşündedirler. Ancak, bu bölünüşün keskinliği ve Pakistan ve diğer Müslüman toplumlarındaki laik-modern eğilim ile geleneksel-İslami eğilim karşıtlığına ne derece benzeyip benzemediği konusunda, aralarında farklar vardır. İslam yanlısı entelektüeller bile, kökleri derine inen Kemalist modernleşme nedeniyle "Türkiye'nin İslami karakterinin Müslüman dünyasının geri kalanından farklı olduğuna" inanmaktadır.²¹ Türkiye'nin kendini modernleştirme konusunda izlediği yolun çok farklı olduğu bahsinde, görüştüğümüz diğer akademisyenler da aynı görüştedir. Khalid Rehman, "Türkiye'nin, geleneğe tutunurken modern dünya ile de birlikte hareket ettiğinden Pakistan için bir model olduğu" düşüncesindedir.²²

İslam dünyasındaki ve Avrupa ülkelerindeki diğer pek çokları gibi Pakistanlıların da, Türkiye'nin kendisini yeniden şekillendirme sürecini ve Avrupa Birliği ile olan ilişkisini yakından takip etmesinin bir nedeni vardır. Türkiye'nin AB üyesi olup olmayacağı, ülkenin daha istikrarlı, sakin ve oturmuş bir yer olan Avrupa ile yoğun şiddet olayları, çok yönlü güvenlik ve devlet kurma iddialarıyla da çalkalanan Ortadoğu'nun ortasında yer alan bir jeopolitik ve güvenlik zemini olarak daha büyük bir rol oynayıp oynayamayacağını da belirleyebilir.

Türkiye Deneyiminin Önemi

Türkiye'yi, Müslüman dünyası, Orta Asya ve özellikle Pakistan'ı da içine alan, daha geniş Güneybatı Asya bölgesi için benzersiz bir model yapan, onun, iki farklı dünya, İslam ve Avrupa dünyaları arasında işgal ettiği, özgün tarihsel ve kültürel konumudur. Acaba Türkiye Avrupa Birliği'ne

²¹ Yazarm Dr. Tahir Amin'le yaptığı mülakat, İslamabad, 12 Mart, 2009.

²² Yazarm Khalid Rahman'la yaptığı mülakat, İslamabad, 14 Mart, 2009. Khalid Rahman İslamabad'daki Politika Araştırmaları Enstitüsü'nün İcra Direktörü'dür.

kabul edilecek mi? Bizim değerlendirmemize göre, entelektüellerin, başyazarların ve köşe yazarlarının büyük çoğunluğunun bu soruya verdiği cevap, onların Türkiye'ye nasıl baktıklarına dayanmaktadır. Pakistan'daki muhafazakârlar, yani kabaca İslam'ın iktisadi ve siyasi gelişmelerde de kök salmasını ya da en iyisi bu sürecin İslami modernleşme tonlarıyla harmanlanmasını isteyenler, Türkiye'nin tam üye olarak kabul edilmeyeceğini ileri sürmektedirler. Tahir Amin bu noktada çok nettir: "Avrupa ayağında kültür ve uygarlıkla ilgili nedenler var. Onlar, AB'ne çoğunluğu Müslüman bir ülkeyi kabul edemezler. Bu, Türkiye'nin demografik büyüklüğü ve Avrupa için barındırdığı göç tehdidi gibi başka birçok sorun arasında bir numaralı sorundur."²³

Acaba Türkiye bir gün Avrupa Birliği'nin üyesi olabilecek mi? Amin'in görüşüne göre, önümüzdeki on yılda ve "Avrupa Müslüman ülkelere olan bakışını değiştirene kadar da" böyle bir katılım olmayacaktır. Amin'e, AB'nin Türkiye'yi kabul etmemesinin başka nedenleri olup olmadığını sorduğumuzda verdiği cevap gayet kesindir: "Bunlar ana nedenlerdir."²⁴

Öteki Pakistanlı entelektüellerin aksine, Ishtiaq Ahmad, popüler medyada çok geniş bir yer tutan kültür ve uygarlıkla ilgili ayrımların, sıra Türkiye'ye geldiğinde gerçek olmadığını gördüğünü belirtmektedir. Bu sadece Türkiye'nin "çok farklı" bir Müslüman ülke olmasından değil, onun Batı dünyasıyla aradaki boşluğa köprü olmak istemesinden ve Müslüman dünyasını Batı'yla bütünleştirecek bir model olarak, başka herhangi bir ülkeden daha iyi bir aday olmasındandır. Türkiye geri döndürülemez bir modernist dönüşüm geçirmekte ve üstelik bunun daha da fazlasını istemektedir. Ahmad, Türk toplumunun laikçi ve gelenekçi kesimleri arasında hiçbir temel fark görmemektedir. Evet, onlar siyaseten farklıdır, AB rotasını takip etme ya da bir diğerini feda etmeden gelenekle modernite ve laikliğin nasıl harmanlanabileceği gibi konularda farklı yaklaşımlara sahiptirler. Ama aralarına çok açık bir toplumsal veya felsefi bir sınır da çizilemez. Amin, Adalet ve Kalkınma Partisi ya da AKP'nin, esas olarak, hatta sadece iç siyasi kaygılarla –yani sivil-asker ilişkilerini yeniden tanımlamak için- üyelik peşinde koştuğu iddiasına katılmamaktadır.

Türkiye'nin Avrupa'yla bütünleşmekle gerçekleştireceği gerçek somut çıkarlar vardır. Ahmad'a göre Türkiye, "üyelik sürecini sadece başlatmakla

23 A.g.e.

24 A.g.e.

bile, eğitimde, toplumsal gelişmede ve sivil toplum inisiyatiflerinde pek çok şey kazanmıştır.”

Görüştüğümüz analistlerden ve gazete köşelerinden derlenen fikirler, Türkiye'nin AB'ne katılmasına büyük bir destek ve sevecenlikle yaklaşıldığını yansıtmaktadır. Hatta bazılarının, iktisadi ve siyasi ehliyet bakımından Türkiye'den daha zayıf durumdaki Doğu Avrupa ülkeleri kabul edilirken, Türkiye'nin önünün kesilmesinden üzüntü duyduğu görülmektedir. Tümü, Türkiye'nin başka birçok devlet gibi bir Müslüman devlet olmadığı ve “AKP gibi dini eğilimli partilerin bile, kültürel ve siyasi olarak evrim geçirip, mevcut laikliği tersine çevirmenin gerekli olmadığı kavramını kabul ettiği” konusunda hemfikirdir.²⁵ Türkiye'nin güya İslamcı partileri, diğer Müslüman ülkelerdeki mukabilleri gibi *millet* (İslami cemaat ya da kardeşlik) fikrini siyasetlerinin merkezine yerleştirmemektedir. Bu partiler Avrupalı uluslarla bütünleşme konusunda çok daha arzuludur. Ejaz Haider, AKP'nin kendisini ve İslamcı siyasetini dönüştürdüğünü ve Avrupa ülkelerindeki Hıristiyan Demokrat partilerden hiç farklı olmadığını ileri sürmektedir.²⁶

Din damgalı birçok toplumsal sorununu Türkiye kadar çözebilmiş başka hiçbir Müslüman ülke bulunmadığı gibi, Türkiye demokrasiye ve modern yönetişime geçişte de diğerlerinden çok daha iyi durumdadır.

Avrupa Birliği içindeki bir Türkiye, İslamiyet ile Batı arasında çatışma yaratan, çoğu algılamaya bağlı konuları gerçekçi bir biçimde dile getirme gibi bir dürtü yaracaktır. Din damgalı birçok toplumsal sorununu Türkiye kadar çözebilmiş başka hiçbir Müslüman ülke bulunmadığı gibi, Türkiye demokrasiye ve modern yönetişime geçişte de diğerlerinden çok daha iyi durumdadır. Bu, İslami kültür, değerler ve zaman içinde donmuş durumdaki İslamiyet'in kendisi hakkında duyulan akıldışı korkuların bir kısmına parmak basabilir.

25 Yazarn İjaz Haider'le yaptığı mülakat, Lahor, 4 Nisan, 2009. İcaz Hayder *Daily Times*'ın Editörü ve *Friday Times*'ın da Danışman Editörü'dür, Lahor.

26 A.g.e.

Sonuç

Türkiye, kendi geleneksel İslami kültürünü kaybetmeden modernleşmiş, çoğunluğu Müslüman olan tek ülkedir. Laik, demokratik bir devlet olarak dönüşümü, yaygınlıkla inanılan iki miti kırmıştır. Bunlardan birincisi, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan devletler kültürel ve dinsel gelenekler içine gömülü olduklarından, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün ancak birer Batı geleneği olabildiğidir. İkincisi de, bu devletlerin, tam da aksi yöndeki kültürel gelenekler yüzünden demokratikleşemeyecekleridir. Eski Başbakan ve Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in sözleriyle, "Türkiye deneyimi, büyük çoğunluğu Müslüman olan bir toplumda, bir yandan geleneksel değerler korunurken, bir yandan da laik bir demokrasinin serpilip gelişebileceğini yıllar boyunca fazlasıyla ortaya koymuştur."²⁷ Gerek Pakistan, gerekse diğer Müslüman devletlerdeki entelektüeller, siyasetçiler ve karar vericiler, bir gelenek ve modernite modeli olarak Türkiye'den gözlerini ayırmamaktadırlar. Türkiye'nin Avrupa'yla resmi ve kurumsal bütünleşmesi, Müslüman devletlerin, devletlerine ve toplumlarına modern dünyada bir kimlik tanımlayabilmek için gelenekçi İslami gruplarla bir mücadeleye kitlenmiş laik, demokratik güçlerini takviye edecektir.

Gerek Pakistan, gerekse diğer Müslüman devletlerdeki entelektüeller, siyasetçiler ve karar vericiler, bir gelenek ve modernite modeli olarak Türkiye'den gözlerini ayırmamaktadırlar.

Pakistanlı entelektüeller AB'nin Türkiye'ye ilişkin korkularını reddetmekte ve bazı Avrupalı ülkelerin Türkiye'nin "muhtemel kabulünün önünü tıkamak için gösterdiği gayretin, İslami inançlara karşı hissedilen hoşgörüsüzlüğü ve İslamiyet'i fanatiklikle eş değer sayma eğilimini yansıttığına" inanmaktadırlar.²⁸ Onlar Türkiye'nin tam üye olarak kabul edilip edilmeyeceği konusunda belli bir şüphecilik taşısalar da, tam üyelik

²⁷ N. Ravi tarafından alıntılanmıştır, "Where Islam jostles for political space," *Hindu*, 29 Mayıs, 2007.

²⁸ Masooda Bano, "Prejudices to be challenged," *The News International* (Ravalpindi), 18 Aralık, 2004.

gerçekleştirdiği takdirde, tam da İslamiyet'in ve Müslüman toplumların Batılı basında acımasızca öcü gibi gösterildiği bir dönemde Türkiye'nin bir kültür ve medeniyet köprüsü olarak işlev göreceğine inanmaktadırlar.

Öte yandan, Türkiye'nin modernleşmesine ve başardıklarına karşı büyük bir ilgi ve hayranlık beslenmekte, ortaya koyduğu iktisadi ve siyasi gelişme, Pakistan'da ve diğer devletlerde geniş çevrelerce bir model olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin hukukunda, anayasasında ve siyasi kurumlarında yaptığı reformlar, onu son birkaç onyılıda olduğundan çok daha demokratik bir hale getirmiştir. Tam üyelikle ilgili müzakere süreci sürüncemede kalsa bile, Avrupa pazarlarına daha fazla erişim, sermaye ve teknoloji akışı, toplumsal ve eğitsel gelişmede yardım anlamında pozitif kazanımların gayet aşikâr olduğu düşünülmektedir.

En büyük ümit, Avrupa'nın kendisini, ortak bir toplumsal ve siyasal zemini paylaşan pek çok dinin, etnisitenin ve ırkın bir arada varolduğu çokkültürlü bir kıta olarak yeniden tanımlayabilmesi yönündedir.

Pakistanlı ve Hintli Müslüman entelektüeller, iki kutuplu bir uluslararası gerçeklik (İslam ve Batı) olduğu görüşündedirler ve Türkiye'nin AB beklentisine de bu açıdan bakmaktadırlar. Türkiye'nin daha şimdiden hatırı sayılır kazançlar elde ettiğini ve üyelik müzakereleri sonsuza dek sürse bile kazanmaya devam edebileceğini savunurken, bir yandan da eğer Türkiye topluluğa girmeyi başaramazsa, bunda onun Müslüman kimliğinin bir faktör olacağını düşünmektedirler. Türkiye her şeyini tadil edebilir, kurumsal çerçevesini değiştirebilir, yasalarını yeniden yazabilir, toplumsal ve siyasal koşullarını AB standartlarını karşılayacak hale getirebilir, ancak eninde sonunda, kültürünün, değerlerinin ve geleneklerinin aktığı tarihi çeşmeyi değiştiremez. En büyük ümit, Avrupa'nın kendisini, ortak bir toplumsal ve siyasal zemini paylaşan pek çok dinin, etnisitenin ve ırkın bir arada varolduğu çokkültürlü bir kıta olarak yeniden tanımlayabilmesi yönündedir.

AÇIK
TOPLUM
VAKFI

ISBN No: 978-605-5659-03-5